

KNJIŽEVNE NOVINE

LIST ZA KNJIŽEVNOST, UMETNOST I DRUŠTVENA PITANJA

Godina IX. Nova serija, br. 69

BEOGRAD, 6 JUN 1958

Cena 30 din

Jožef DEBREČENI
PAŽNJA,
PLAGIJAT!

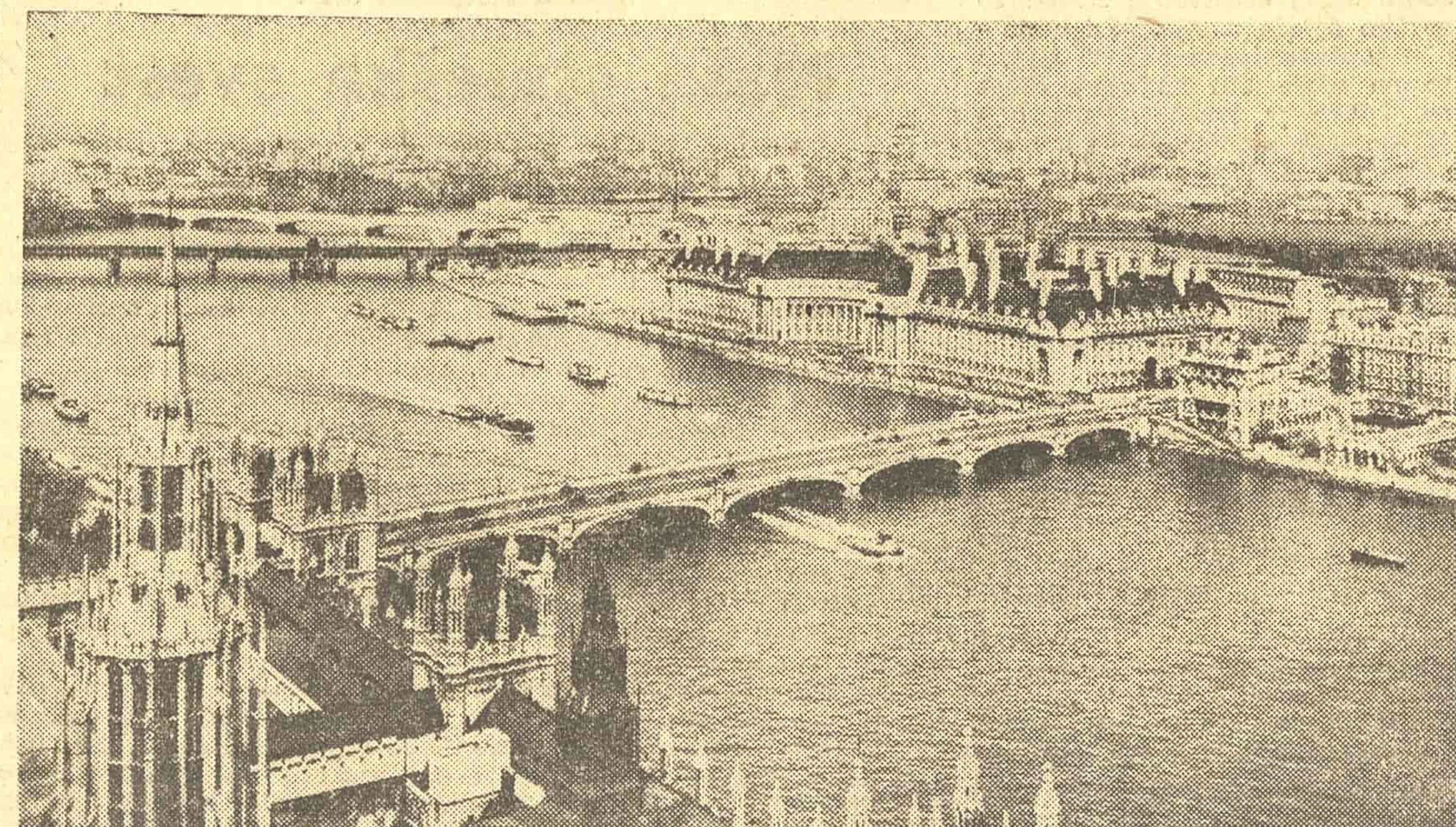
Tu skoro jedan naš rasprostranjeni društveni list posvetio je čitavu jednu stranicu napisu u vidu reportaže o pitanju intelektualne kradje. Autor napisu pokusao je da slikama i uporednim odjorcima tekstova obuhvati celo kupni problem kako umetničkog tako i književnog plagijata, nastojeći da ilustracijama odnosno istrgnutim citatima dokaze da postoje, stvaraju i pobiru u našoj sredini nezaslužena priznanja umetnici koji bez ikakvih skrupula vrše književne "pozajmice" od drugih, ekspropriju tude teme, ideje, forme, obrte i stil, ili, srpski rečeno, kitete se tudim perjem.

Sve to pisac članka ne navodi tako kategorično, ali je njegova namera za raskrinkavanjem očigledna. Naime, iako ne podiže otvoreno svoju optužnicu njegovu citati iz teksta, komentari, sveeno grupisanje podataka i imena, "in flagrant" ukazivanje na izvore i uticaje znače isto što i iznošenje isto toliko optužbi na račun osumnjičenih.

Međutim, zbog svoje izvanredno opasne pojame sadržine samo pište plagijsata (a nas u ovom slučaju interesuju njegovi slučajevi u literaturi) unapred se odupire tome da bude potrazano kao tema za reportažu. Pisci članka ove vrste preuzimaju na sebe tešku moralnu odgovornost. Bilo da, iznose otvorene optužbe, bilo da zaobilažnim putem ukazivanjem aluzija žele da dokazuju svoje teze, oni su, na prvom mestu, dužni da vrše složene estetske analize. A tako ne što je, po prirodi stvari, moguće samo u stručnim časopisima a ni u kome slučaju na stupcima zabavnih društvenih magazina. Na stranu to da reporteri nisu estetičari i ni koliko nisu podobni da ispituju plagijsat, ili njegov privid, književno-naučno, dakle na duhovno-istoriskom stepenu, to jest da dinamično i neprekidno, ugrađeni u doba, životne okolnosti i pravac razvoja pretpostavljenog plagijsatora sagledavaju plagijsat u uslovima stalnih uticaja vladajućih duhovnih činilaca.

Problem plagijsata je većit i raznorodan. Drevna je to avet umetnosti i književnosti, koja obilazi svetom otkad je čovek isključio prvi kip, načinio prvi crtež, spevao prvu pesmu. Stoga ponavljamo da se optuživati za plagijsat sime samo s merom, veoma oprezeno i isključivo tada ako naučni metod koji primenjujemo, sa širi-

Nastavak na 7 strani

London — Vestminsterski most na Temzi

LONDONSKI SUSRETI

Tragom jedne anegdote. — Gnevni i gladni mladi ljudi.
— Pozorište između Stanislavskog i kabuki teatra

Pošto je anegdota o čoveku koji je otkrio London. (Ne London, Pi-kadilija ili Soha, Mančester Skvera ili Klu Gardenza, nego onaj istinski, autentični, nevidljivi London). Bio je to zapravo neki čudan starčić koji je, anatemisavši bedekere, proglašio da vodiča običnu izlizanu vanoptičajnu hanoveransku paru. U svim svojim beskrnjanim šetnjama po metropoli, taj čovek se slepoljubio držati naloga bezvrednog novčića; došavši do ugla ulice, hitnuo bi paru uvis: glava — idem desno, pismo — skrećem levo. Te bi tako, vođen hemski čistim slučajem, ispisivao neverovatne i savršeno izvorne itinere, i usput nabasavao na stvari i prizore o kojima ni u svu nije mogao sanjati.

Ah, da. Skoro zaboravili reći da se neobičnom šetaču kopiju dešavalo da ga potera zla sreća, pa da mu novčić stalno pokazuje samo plismo. Ili samo glavu. U tom slučaju, starčić bi i po nekoliko puta obilazio oko istog kompleksa zgrada. Mogao je, naravno, da ne posluša nalog, ali tada bi celokupnu njegovu teoriju otišla u prah i pepeo. Ne. On je skrušeno hodao u krug, nalazeći da to ipak nije previsoka cena za ono što mu je hanoveranski novčić pružao u trenutku.

Na ovom svetu, kaže Vajld, postoje samo dve tragedije. Jedna je kad se nema ono što se želi, druga kad se ima. Odayno sam želeo da se obrem u Londonu. Sad kada sam bio tu, nisam se osećao nimalo srećnim. Možda zbog gadljive polusutljutje da se nalazim na nizvodici male privatne shizofrenije. Napisletku, čovek se na svakom roku izlagao opasnosti da bude rapan. Iz radnje sa gramofonskim pločama vrebala ga je jedna

moglo da posluži kao idealna zamera. Valjalo je samo prethodno ispuniti dva uslova: biti ili sasvim mlađ ili sasvim star, i raspolagati golemom dokolicom.

Te sam se tako, intimno razočaran, opredelio za nešto što je stajalo na sredini između istraživača i skrivenih slojeva i rekognosciranja površine. Priznajem da je i to bilo nešto. Moglo se tim metodom stići do sijaset manje ili više zabavnih zaključaka. Da se Englez, naprimjer, ne odlučuje za samoubistvo samo zato što je isuviše mnogo dugmadi koju treba raskopčavati i zakopčavati. Da je daleko od istine tvrdnja da Engleskinje nose broševe iz praktičnog razloga — ne bi li se znalo koje im je prednja a koje zadnja strana (lukasta plavuša Sabrina iz londonskog „Folija“, sa više nego raskošnim po-prijemom, nije jedina koja bi to mogla demantovati). Da nema ništa dramatičnog u tome što se na Džersiju, majušnom ostrvu u Lamansu, još uvek govori jedna varijanta normanskog, jer je ono što se na pločnicima Kensington Haj-Strita (dakle, usred Londona) protutra kao engleski, podjednako nezauzimljivo. I tako dalje...

Na ovom svetu, kaže Vajld, postoje samo dve tragedije. Jedna je kad se nema ono što se želi, druga kad se ima. Odayno sam želeo da se obrem u Londonu. Sad kada sam bio tu, nisam se osećao nimalo srećnim. Možda zbog gadljive polusutljutje da se nalazim na nizvodici male privatne shizofrenije. Napisletku, čovek se na svakom roku izlagao opasnosti da bude rapan. Iz radnje sa gramofonskim pločama vrebala ga je jedna

dilema: Skarlatijeva sonata ili „Catch A Falling Star“; sa novinskih stubaca posvećenih pozorišnom repertoaru — druga: „Ceri u cvetu“ ili „Lizistrata“; iz knjižara... Čemu redati? Što je sve nužno sputavalo pokret, podjarivalo želju,

Nastavak na 4 strani

Vojko ČOLANOVIĆ

U najboljem slučaju — veruje se — da probleme koje susrećemo na ulici moramo prečekivati. Misli se da se oni mogu uzeti kao polazna tačka nekog nesvodljivog razloga i nekih eventualnih nespoznatih i neprijatnosti! Znači — rešili smo da čujimo, da se pri iskršnutom trenutku opomene i sami opomenemo: Pazi, visoki napon! Danas insistirati na nekoj opomeni, tražiti način da se ona otkrani nije — rekoste — poželjni. Vrh svega toga — gorovite mi i dalje — opomene na koju smo okrenuli prst, na koju smo obratili pažnju, pretvara svoju putanju u obratnom smjeru i mi smo uveliko zašli pod njeno neveselo sećivo. A ljudi beže od oštice, jer je ona sama po sebi neprikladna kad se naseljava u nečiji trenutak, u nečije vedro raspoloženje. Govorite mi da prestanem sa opomenama. Zamalo da nisam rekao pardon! Opomene? Ne govorim o njima. One govore o

nama. One (opomene) stalno vode konverzaciju sa životom, idu u pogon za njegovim tonom, ukrštaju se sa njim nekad otvoreno a nekad podmrkulje. Opomene zasejane u jednjaku života — traže da se sa njih skine zastor, da se sa njih skine feredža.

— Teško je menjati navike — prekrovate me.

— Uistinu teško — saglašavam se ja.

— Pa zašto mi upućujete prekorču sam se okonio na opomene, — sklon sam da doustim započetu misao o njima.

— Ne primećujete li da je na ulazu mrač, mlađiću — savetujete me i opominjete me na obazrnost... Opomene su mrač, a mi živimo u dane svetlosti. Nije lepo od mene što kažem da poneki rukavac tame zade u odaje ovih naših dana, što u tim odajama proizvodi čegrtanje primetnog ne spokojsvstva i sete. A meni se opet ote reč: opomena! Izvinite, Ne predvide da radi svoga raspoloženja ne treba zalaziti u hodnik njenog promuklog glasa, u glas njenih opakih svojstava. Ja sam na prostu htio da sve te stvari ne pomenem, da ne češem davala po rogovima, ali je — primećujem — to bilo sasvim teško za mene. U prvi mah verovao sam da treba shvatiti titravi odblesak opomene, da ga treba smatrati legitimnim stanovnikom naših svakodnevnih postupaka, ali njegov dolazak među moja rasudovanja navikao me na okolnost da jasno pokažemo karte. Odblesak opomene držao je talon, a ja sam pri želji da iz njegove ruke izbjegim adute.

Igra je počela. Igra je počela u mestu U.

Mlađa žena obratila se upravnom službeniku za zaposlenje. Zna li to kad neko nema hleb kako se želi hleb. Mlađa žena imala je ruke, a sa rukama — mislila je — i hleb. Hleb i ruke su iz iste porodice. Brinu se usrdno jedno za drugo. Čovek zapravo ne znašta iz čega niče: da li ruke iz hleba ili hleb iz ruku. Mlađa žena je htela da hleb izraste iz ruke. Stavila je dlanove na topli zid

Nastavak na 6 strani

Zarko ĐUROVIĆ

Danilo Bošković: Crtež

MALI ESEJ

LIRSKE ZAVISNOSTI I ZAVISTI

Susrećemo se veoma često i češće onda kad na to nismo pripremljeni, sa pesmama, sa stihovima koji nas najednom oduševe, preobraže na neki način, i doveđu u takvo raspoloženje kad nam sve što radimo ili što smišljamo da uradimo izgleda razumljivo, što u jednoj drugoj prilici ne bi bio slučaj. U takvim egzaltiranim trenucima po nekoliko puta na dan, nekad i satima, ponavljamo jednu te istu strofu, jedan te isti stih, pa i kada nas to zamori, kada postanemo prezasićeni smislim i zvukom tog stiha, ne možemo da ga zaboravimo. I naravno, po nekim već utvrđenim zakonima i pravilima mi se tog stiha oslobođemo onda kad to i ne očekujemo, da bismo ga se opet setili u nekoj drugoj prilici, na nekom drugom mestu, i bili zadivljeni njegovom čudesnom lepotom, nekad a ne razumnajući do kraja zašto nam je baš taj a ne neki drugi stih postao tako potreban. Tako univerzalno lekovit da može da odgovori i našim zanrovnim raspoloženjima, što je svakako i ono najviše što jedna poetska tvorevina može da pruži u smislu regeneracije našeg psihičkog života.

No za one koji po svom nagonu ili svesnom opredeljenju pišu pesme, takvi stihovi mogu da deluju i ubitačno, i mogu uvek da sve što je pesnik napisao stave pod sumnju, ali ne i takvu sumnju koja je neophodna da bi se i dalje moglo pisati, jer za onoga ko bar nekad ne posumnuju

vrednost onoga što radi pisanje postaje čisto mehanički proces, već takvu sumnju koja je negacija sopstvenog dela i u tom smislu stravična; koja dolazi sa onim saznanjem ili bolje reći uverenjem, da je to što se želi da napiše, zašta se jedan čitav period života svodi na one norme preko kojih je pesnik po svom uverenju, jedino mogao da dođe do jedne pesme, da je to već neko napisao. U tom slučaju, u suočenju sa jednom takvom pesmom, probudi se u pesniku i oduševljenje, ali ono brzo presahne da bi ustupilo mestu najpre razočaranju koje ne, mora da prouzrokuje i zavist, ali iz koga često nastaje zavist, pogotovo onda kad je u pitanju živi pesnik. A takva stanja su, kada se govori o pesnicima, valjda najčešća i najbrojnija, ne uzimajući u obzir i ona koja se ispoljavaju reakcijom na nečiji uspeh koji je, po mišljenju onoga ko reaguje, nepravde stecen; a samim tim što taj uspeh želi da opovrgne pesnik potvesno, svojim reagovanjem, ispoljava i svoju zavist.

No, reč je o drugoj vrsti raspoloženja ili o osećaju zavisti druge prilike.

Godinama, naprimjer, pesnik pokusava da obelodi svoje osećanje noći kao vremena svedenog i suženog na onaj period koji nastaje takozvanim zalaskom sunca i noći kao vremena, i više nego vremena koje mu dozvoljava da promalazi i one

oblike života koji ga posebno interesuju i da doživi ono što je adekvatno njegovoj prirodi ili njegovom htenju.

Eto, u tom pojmanju noći pesnik nikako ne može da pronade onaj stih kojim bi tu noć najpotpunije objasnio, kojim bi otkrio suštinu noći. Traža, pokušava, beleži svoje utiske, zapažanja i doživljaje, jednostavno pokušava da nade pravo ime za to što se zove noć, a to nikako ne uspeva, nikako da bude zadovoljan sa onim što je već otkrio, jer mu se uvek čini da je noć nešto mnogo više nego što je on rekao. Nađe naprimer kod nekog pisca na misao da je dan samo raspadanje noći, ili na nešto tako slično, i u prvi mah pomici da je to ono što je on želeo da kaže, ali mu se kasnije taj aforizam učini suviše ciničnim. Nastavlja da traga i dalje i samo predviđa da bi njegova formula noći trebalo da bude takva da noć izjednači sa danom, i da konstatuje da sve ono što se obavlja preko dana treba obavljati i noću, ali da je noć ipak nešto izuzetno, a to nikako da poetski definisi. I onda sasvim slučajno, držeći u ruci knjigu pesama koju je davno čitao i povremeno pročitavao, nađe na stihi gde pesnik kaže: „Jedva čekam veče da i meni svane“. Oduševi se tim stihom, i ko zna po koji put tim starim pesnikom. Ali, u istom trenutku bude i razočaran uverenjem da je već rečeno, napisano ono što je

on godinama želeo da napiše, da ga je na neki način „pokrao“ taj pesnik koga odavno nema među živima i on tu kradu shvati tragično, iako je ona samo njegovo uobraženje i besmislica.

I onda sumorno konstatuje ono što nikada nije bila istina i što nikada to ne može ni biti, konstataje da su najbolje pesme već odavno napisane, i da on tu nema više šta da traži. U tom raspoloženju on i ne može ništa drugo da učini.

To i takvo raspoloženje traje sve do jedne nove katarze, sve dok pesnik ponovo, bez ikakvog stvarnog razloga i bez razumljivog povoda, ne ubedi sebe da ga je opet neko „pokrao“ ili bolje reći da mu je neko preoteo prvenstvo u otkrivanju nečega za čim je on godinama tragač i bio na najboljem putu da to pronade. A nikada nije potpuno zadovoljan onim što je on pronašao, onim što je zaista samo on otkrio, pa čak ni onda kad mu drugi to priznaju, kada ya u to uveravaju i pružaju mu za to takve dokaze kojima se mora bez rezerve verovati. I sa godinama, bolje reći sa starenjem ta osećanja da ga je neko „pokrao“ bavaju sve učestanija, jer kako starost naihlazi tako pesnik sve više uvida da je mnogo šta propustio da kaže, da je možda te trenutke kad je trebalo da kaže nešto značajno utračio na beznačajne razine ili neke manje važne poslove, od kojih sada ne vidi nikakve koristi. I to osećanje je prisutno čak i onda kad mnogobrojnim pesnjama može sebe da uveri da je sve žrtvovao poeziji i da za njega nije postojalo ništa drugo. I tako do kraja života,

Dragoslav CRNIĆ

ANKETA O UDRUŽENJIMA KNJIŽEVNIKA

Anketu o udruženjima književnika produžujemo i u ovom broju našeg lista — povodom izjave D. Čosića u „Ljudskoj pravici“ u kojoj je rečeno da je organizacija pisaca, onakva kakva je sada, u odnosu na naš društveni razvoj, već preživela. To je — izjavio je pomenuti pisac — nekoherenčna, inertna, dosadna i privilegovana cehovska organizacija; naš književni i kulturni život (rečko je on) traži slobodnije, raznovrsnije i aktivnije oblike organizovanja — na principu stvaralačkih i prijateljskih afiniteta, aktivističkog, kulturnog programa itd., itd.

Neka o tome govori kongres

Anketa o udruživanju književnika pokazuje da je izjava druga Dobrica Čosića u „Ljudskoj pravici“ o preživeli naše književničke organizacije pobudila pažnju i druga.

Mene je njegova izjava iznenadila ne samo zato što je protivrečna (on nije ničim dokazao da u okviru sadašnjih udruženja nisu mogući „slobodniji, raznovrsniji i aktivniji oblici organizovanja, organizovanja na principu stvaralačkih i prijateljskih afiniteta, aktivističkog književno-kulturnog programa itd.“), nego i zato što su ta naša udruženja sa Savezom književnika kao svojim savezom bar do izvesne mere ispunjavala zadatok za koji se drug Dobrica Čosić naročito zauzima — zadatak povezivanja, upoznavanja, bлизиња naših pisaca, razmene tečovina jugoslovenskih nacionalnih kultura i posebno literatura, protiv lokalizma i izolovanosti itd.

Ovim nikako ne tvrdim da je aktivnost naših udruženja i našeg Saveza bila ill da jeste idealna. Ali bih se usudio tvrditi da su mnoge druge veze našim piscima i literaturama (a tih veza naposletku i nije bilo tako malo) nastajale i učvršćivale se u priličnoj meri i zaslugom udruženja i Saveza. Prilikom i ne mislim u prvom redu na takozvane zvanične susrete na plenumima, u komisijama, delegacijama, na kongresima itd.

Drugo, što me pogodilo, jeste osećanje da drug Dobrica Čosić govori o organizaciji pisaca kao da njen rad ne zavisi pre svega od nas pisaca. Uvek sam smatrao da su ova udruženja naša udruženja, da je Savez književnika naš savez, da su vrline i nedostaci naših organizacija naši nedostaci. Mi smo im davali sađinu i karakter, mi smo privlakali pravila i nove članove, mi smo uredivali stalešku pitanja i mi smo sami te naše organizacije — društva i Saveze — takođe kritikovali.

I kad svoje delo već kritikujemo, moramo nešto i učiniti. Ako su naša društva bila zaista privilegirana, onda smo bili privilegirani i mi, zajedno s drugom Dobricom Čosićem. I čim smo to priznali, potrebno je odrediti se privilegija (kakve bi trebalo da budu te privilegije, ne znam: socijalno i penzijsko osiguranje pisaca ne zavisi od članstva ili nečlanstva, honorari isto tako, delegacije za inozemstvo bili smo sami itd.). Ako su ova naša društva bila dosadna, bili smo dosadni mi, i onda je potrebno dosadu rasterati, a ne društva. Ako su bila neaktivna, lenštine smo bili mi. I ako su bile cehovska (ne znam kuda cilja

Grupe i kombinacije

I po mome mišljenju — ne možemo naći neku bolju formu organizacije pisaca od one koju već imamo. Struktura Saveza književnika najprirodnejši proističe iz osnova našeg društvenog života. To se isto ogleda manje i u drugim organizacijama sličnog tipa, i to ne može biti slučajno. Stoga se, koliko ja znam, nikada nije jače osetila potreba da se u tome nešto menjaju. Druga je stvar nastojanje da se poboljša rad Saveza i udruženja (što opet ne znači da dosad nisu u tom radu postignuti značajni rezultati). U dosadašnjem prilozima ovoj anketi dobro su istaknuti zadaci opštih prirode koji stope pred Savezom i udruženjima. Ja ih neću ponavljati. Nesumnjivo je da će se ti zadaci utoliko bolje rešavati, ukoliko manje budu dolazile do izražaja u našim organizacijama jednostrane kombinacije pojedinih grupa.

Blaža KONESKI

U idućem broju „Književnih novina“ u anketi o udruženjima književnika učestvuju:

Aleksandar Vučić, Ljubiša Jočić, Nikola Trajković i drugi.

O tobobžnjem parlamentarizmu

U Nemačkoj imaju poslovicu o ljudima koji zajedno sa prijateljem izbacuju i malo dete koje se kupalo u kadi. Izgleda da neki od nas upravo to nameravaju da učine sa udruženjima književnika. Sa jednom razlikom, prijava voda je već prosuta, delatnosti udruženja koje su pod današnjim uslovima preživele, nestale su već. Umesto da utvrdimo koji sadržaj odgovara današnjici, daje da učinimo samo udruženje! — kažu neki.

Jasno je da nije potrebno da udruženje igra nekakvu ulogu na pozornici stvaranja literature. Ali svako profesionalno zanimanje —

a i bavljenje literaturom je to — dovodi do izvesnih zajedničkih interesova. Ima uvek snažnih ličnosti koje zahtevaju svoju izuzetnu sposobnost, ili svoju radnju energiju, obezbeđuju sva svoja prava i bez potpore koju pruža zajednica jednog udruženja. Većina nije u tako povoljnoj situaciji. Oni izuzetni trebalo bi da vide svoj plemeniti zadatak u tome da sačuvaju i brane i interes svih svojih prosečnih drugova po peru. Moj odgovor je dakle nesumnjivo: Savez književnika treba da bude staleško udruženje koje brani interes pisaca i kome svih faktora naše zajednice mogu da se obrate kad se obraćaju literatima, koje pored to-

ga reprezentuje i prema unutrašnjosti i prema inostranstvu. Literarne grupe nemaju sa tim nikakve veze. One nisu ništa drugo, one se elastično šire i skupljaju, nastaju i nestaju. Nije im potrebna nikakva organizaciona forma. Ne mislim ni da su pozitivne, ni da su negativne, grupe su u živoj literaturi neminovne. One su pulsirajuće života. Bilo bi apsurdno da se igramo nekakvog parlamentarizma — da pravimo „modernističke“ i „realističke“ frakcije u udruženju, jer upravo Francuska danas pokazuje da je to zaista preživel „oblik vladavine“.

Ivan IVANJIC

BEogradski dnevnik (5)

POVODOM JEDNOG ČUDENJA...

Poseo koji za Književne novine obavljam nekoliko proteklih nedelja spada u one ne baš zahvalne poslove polovičnog karaktera, pri čemu izvesno lice osećanje i namera da se zabeleže neke opštpe promene i dogadjaji, da se domaši određeni broj pojava koje ne moraju da su od prvog značaja ali koje jesu, traju, teknu, pa prema tome postoje, pa zato, vidljive, mogu da budu komentarisanе; pri čemu ova dva neizbežna kraja, ove dve neotklonive komponente svake živuće i misleće jedinice, ne prestaju da organizuju svoj protivurečni, kontrapunktni oblik. Zato je svaki dnevnik ove vrste usamnjeno za druge, jedan utvrđeni dogovor da se iz teksta koji potiče od jednog čoveka pronalaze trenuci, elementi, mogućnosti za razgovor i osnova za dijalog. Moguće da je pisanje dnevnika bilo u svim vremenima i pri svim mentalitetima stvar javna i opšta i da je luk koji je spajao početak ma i najintimnije rečenice i oka kome je ova intimnost u krajnjim linijama namenjena, oduvek pokazivao svoje čisto prisustvo. Izgleda da je uvek u pitanju bila veća ili manja, određujuća mera iskrenosti koja je imala da se bori u dušama ukletnih hroničara ma kako lirske ili delikatne činjenice, sa utiscima i smislenim poentama posle smrti i posle vremena, sa ovim tempiranim efektima što su bili samo sastavni delovi jedne barokne organizacije misli i jedne kitnjaste psihologije.

Razumljivo je zato, što sam ja već na početku ove bronike bio svestan fingiranog, izmišljenog, neodrživog karaktera svoje monološke pozicije a da su prava svrha i ciljevi ovog posla ležali u programu nekolikih neorganizovanih, trenutnih, slučajnih sudova, što je moglo doći jedino kroz prisustvo nekog drugog, novog, u ovu igru uvučenog lica. I koli je to, da li Bodler, već utvrdio da je pisanje — pisanje uvek za jedno lice, za nekog neprijatelja ili suseda, rođaka ili profesora koji nije verovao u vas? I, eto, kako se to lice, taj rođak, to sumnjalo javlja u nedeljnju broju. Borbe sa nekoliko karakterističnih primedaba na moja dosadnašnja časopisa pronade u preteranoj upotrebi imena koja ne potiču iz fonda jugoslovenskih matičnih knjiga. Stvar bi dakle imala zabavan karakter i mogla je da bude laka popodnevna lektira na nekom topičiderskom pikniku da u sebi ne krije izvesne elemente rđavog ili neopreznog čitanja što je već pri korak ka zlonamernom. Jer, u škrptom indeksu ličnosti koje su prohujale kroz ovih nekoliko hronika, mogla je da nešto više volje da se pronade i mala skala imena sa isključivo jugoslovenskog područja, pri čemu je prostor između Bore Stankovića i Mirjane Stefanović bio ispunjen sašvima određenim stvarima. Najduži od pomenutih nastavaka bio je posvećen nekim osobenim pojavama naše jugoslovenske i u najvećoj meri beogradске mlade generacije, ali iz čitavog ovog

kompleta zaključaka moj komentator uspeo je da izvuče samo prisustvo ovlašćenog Rembo-ovog imena.

Isti komentator umeo je zatim da se začudi što je i ime Šarl de Gola moglo da bude uvršteno u razmatranja koja su vodenja i vode se i dalje pod sumarnim, uopštenim naslovom Beogradski dnevnik a da pri tome nije zaboravio da naglaši nedostatak ma kakve vrste svoje nacionalne i druge isključivosti. Ja sam, pak, upravo u času dovo ovo pišem, sedеći u svojoj nepriskosnoveno beogradskoj sobi negde u opštini Stari grad, pred prozorom uokvirenim karakterističnom klimom ranog leta, drugog junia 15 časova, na meridijanu odavno utvrđenom kao jugoslovenski i svega pedeset metara od mesta gde je jedan dečak pre nekih sto godina pao na jednoj beogradskoj česmi ali i preko puta oblakoderu koji se upravo podiže, prinudjen da preko radio stanice svoga grada slušam kako se emfatični general de Gol najzad penju na svoju premijersku fotelu. Tako sam, opet, ostavljajući po strani neke knjige ili pojave koje su moguće nosile prezimena precišćeno jugoslovenska, morao da skrenem svoj pogled na prve stranice listova izlažih današ u ovom gradu a uho svoje da okrenehem metodičnim intonacijama jednog karakterističnog saopštenja.

Ja sam, dakle, moraću da se manem simpatični pronašlazak po našem srednjovekovlju, da se odreknu zadovoljstva da uranjaju u jedan drevni ruski ep kao i nekih drugih aktualnosti, a da lagodno zabranjuje glave u pesak zamjeni stvarima manje korisnim i jednostavnim. Jer upravo u ovaj čas, kažem, jedan general dolazi na jednu premijersku stolicu i to pre svega da bi, čini mi se, do kazao izvesnu stilsku nejednakost i jedan estetski raskorak. Patetična intonacija njegove fraze, usplarena komplikovanost njegovog tone razlikuje se suštinски i morfološki od jedinstvene lakoće, šarma i poetičnosti jezika kojim je pisao Marić a kojim danas piše Kami, pa se prva protivurečnost između novodovšavšeg premijera i nacije koja ga pruhvata svedi na protivurečnost u rečenici. I dalje, u ovaj isti, neizmenjeni beogradski čas, saznajem kako se jedna druga karakteristična figura, pridružuje tonu čudačkih promena: španski i kineski borac Andre Malra, ulazeći u tu istu vladu, odriče se sklonosti da osluškuju tisine, da bi se predao slušanju i prečutkivanju novika jedne falange.

Sve to, beležeci i pamteći, pamteći i slušajući, da bi samo jednim svojim delom učestvovao u vremenu koje je jedno isto vreme u Beogradu i Oranu, da bi tek nešto bliže prišao uznemirenom i nedeljivom srcu sveta.

Bora ČOSIĆ

Zajednički interesi i ciljevi

Mi smo uopšte skloni da unistavimo ono što smo stvorili na polju kulture, da potencijujemo ono što su drugi pre nas uradili, da počinjemo iznova...

Imali smo „Srpski književni glasnik“, i nemamo ga, — čemu izgoverni ovakvi ili onakvi — fizičnom list dobija od onih koji ga nose. To bar svi znamo. Imali smo „Književne novine“ i hteli da ih ukine, zašto su neki to hteli ne znaju, da li zato što im nisu dovoljno isle na ruku, ili zbog čega drugog. Ako je tako, onda bismo mogli ukinuti sve listove i časopise, slobodnu diskusiju — ideju do absurdna, ili da je rečeno svako bi od nas ukinuo onaj časopis koji ne voli, ili gde ga ne vole. Daleko bismo otišli. A neke pojave u poslednje vreme upravo govore o tome.

Stvorili smo, i ne bez napora, organizacije pisaca za kakve nismo imali nigde užoru — na Zapadu nemaju slične organizacije tako još dinstvenih zajedničkih ciljeva, tako istovetnih interesa, ni od tolog koga značaju u društvenom životu, — na Istoku nema tako nezavisne i samostalne organizacije — naravito posle naše decentralizacije Saveza, otkad svako udruženje dobija sve više svoju fizičnom i načela svezne raznovrsnije forme rada, a Savez ih ujedinjuje i svoju ulegnu svodi samo na koordinatora među udruženjima, nego pokazuje sve više da dela i na širem planu međunarodnih veza, plasiranjem naših literatura u svetu, i na planu borbe za opštajugoslavensku kulturu. Zar je to malo? Ako tu i tamo u udruženjima i Savezu imaju nedostatake, a ima ih, tu smo da nastojimo da ih otstranimo.

Ako neki pojedinci, prezauzeti drugim dužnostima i opterećeni zaduženjima i titulama, pa i honarnim poslovima, gube volju da rade u udruženjima pisaca, to je steta i za njih i za udruženje, ali se zato udruženja neće ugasiti. Kako se tu korisnih i kulturnih poslova obavilo dobrovoljno, mimo kojih protreće baš oni koji zameju!

Grupe, prijateljska udruživanja i udruživanja na osnovu umetničkog afiniteta, nikad nisu isključivala nego samo potpomagala šarolikost i raznolikost naših udruženja sa zajedničkom platformom pisaca — aktivnih boraca (kojih su još uvek itekako potreblji, i ne recite da nisu) za kulturnije življene i bolju literaturu kod nas.

Mira ALEČKOVIC

Miroslav ANTIĆ

Romantika gradskih četvrti

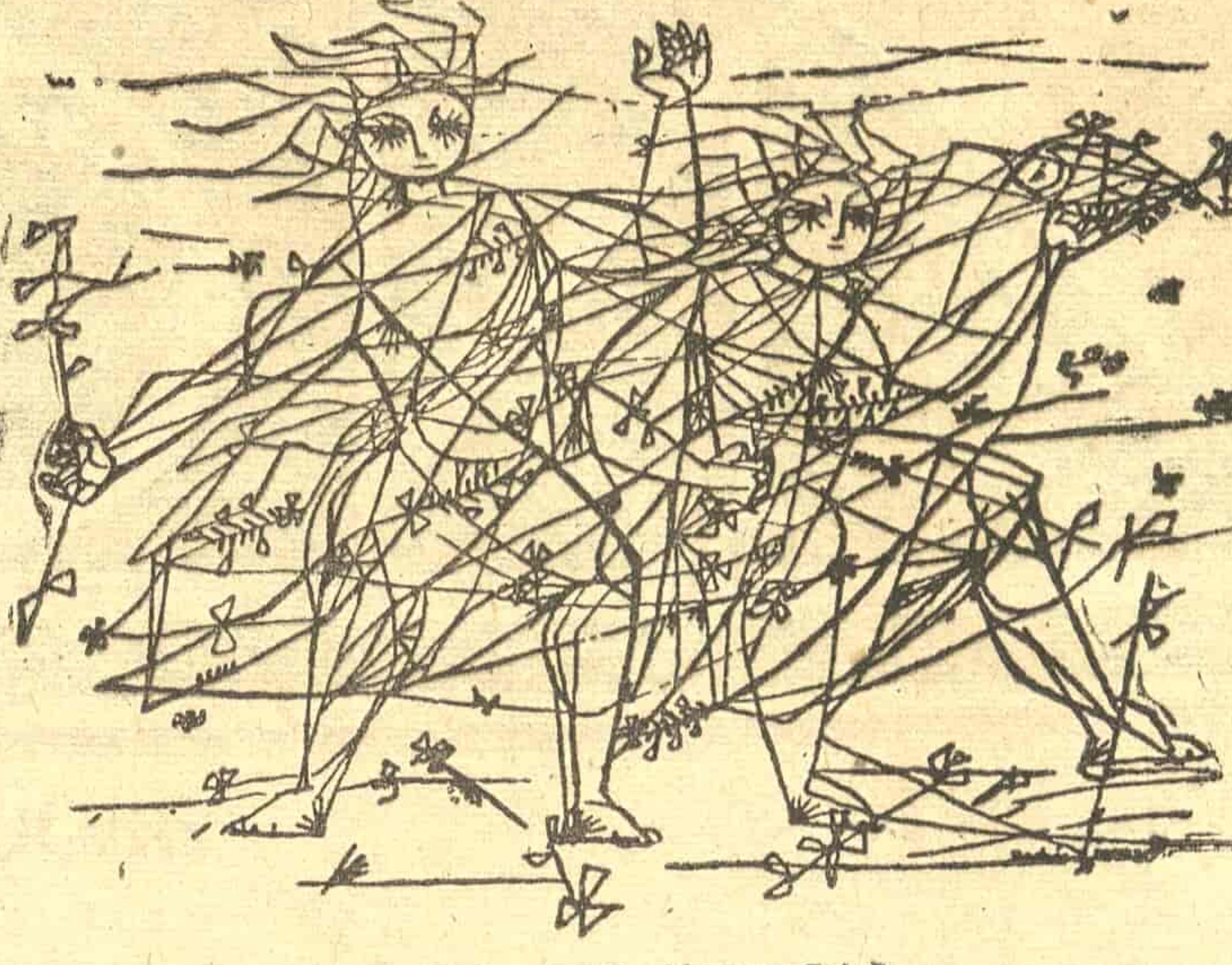
Gradsko četvrti beskrajno liče na istoriju za treći razred istoriju sa jednospratnim naslovima i prizemnim poretkom vremena koje je ocenjeno.

Na ovim kadrmaima pradovedi nam se tamanili sa Turcima dedovi nam varali Cincare na trgovini i patili od kompleksa superiornosti pred javnim ženskinjem iz Pešte i Beča očevi nam recitovali „Dački rastanak“ i igrali čoček starja braća bajonetima nam prošetana a mi pijemo malinu na ledu.

Gradsko četvrti su sada sasvim bledunjavaju i bubuljuče i inferiorne kao učenice srednjoškolskih konvikta.

Nisam nostalgičan i ne bih se boksovač sa Turcima ali tako mi je zao što nema sabalja sa džamantima i kalpaka od četiri litre zlata da mi to lepo unovčimo u komisionu.

KNJIŽEVNE NOVINE

Radomir Stević-Ras: Crtež

Naša staleška svest nije cehovska

Pokrenuta anketa o društvinama i o Savezu pisaca dolazi u pravi čas, ali nije celishodno koristiti kao povod samo izjavu Dobrice Čosića. Postoje problemi koji nalažu da se otvoreni progovori o stanju u književničkim organizacijama i samome Savezu. Postoje tih problema čini neophodnom i samu anketu. To je, u suštini, bitno, a ne izjava da se postigne učinkoviti rezultati. U dosadašnjem prilozima ovoj anketi dobro su istaknuti zadaci opštih prirode koji stope pred Savezom i udruženjima. Ja ih neću ponavljati. Nesumnjivo je da će se ti zadaci utoliko bolje rešavati, ukoliko manje budu dolazile do izražaja u našim organizacijama jednostrane kombinacije pojedinih grupa.

Pokrenuta anketa o društvinama i o Savezu pisaca dolazi u pravi čas, ali nije celishodno koristiti kao povod samo izjavu Dobrice Čosića. Postoje problemi koji nalažu da se otvoreni progovori o stanju u književničkim organizacijama i samome Savezu. Postoje tih problema čini neophodnom i samu anketu. To je, u suštini, bitno, a ne izjava da se postigne učinkoviti rezultati. U dosadašnjem prilozima ovoj anketi dobro su istaknuti zadaci opštih prirode koji stope pred Savezom i udruženjima. Ja ih neću ponavljati. Nesumnjivo je da će se ti zadaci utoliko bolje rešavati, ukoliko manje budu dolazile do izražaja u našim organizacijama jednostrane kombinacije pojedinih grupa.

Nekaj cvetaju slobodni piščevi asocijacije i neka rada plod na granama njihovih stvaralačkih afiniteta, ali neka postoji i zabrinutost o postojanju književnih foruma, koji zastupaju interes celokupnog književnog staleža, bez obzira, pa i nasuprot individualnih podređenosti kojih je književnih kooperativa. To je pre svega briga za ojačavanje naših drustava i našeg Saveza prvenstveno kao staleške organiz

PESNIK I NJEGOV DVOJNIK

Todor Manojlović: „Pesme moga dvojnika“, Matica srpska, 1958

Ova poezija nije prečutala ni sumor, ni bol, ni grč, tamo gde ga je bilo. Pa ipak, to je pre svega poezija panske i paganske radosti kazana nenametljivo, bez afektacija, simpatično. Tu nema velikih tema, značajnih obrada, a ipak nam saopštava nešto „od velike neiscrpane poezije života“. To nije poezija asocisana što „opominju čudno, sugestivno, povezuju se fantastično mnogomisleno“. Nijedna od ovih pesama ne može se tumačiti drugačije nego što je napisana. Mraćna dubina je zamjenjena sunčanom površinom, orfičko-orfejska magija himničkom dionizijskom pesmom. „Pevati treba radosno — ili nikako“ kaže pesnik. Poezija treba da opeva svetu stranu života, da je potvrđuje i veliča. Ovakva poezija sa simpatijom uočava svakodnevne pojave, koje i kada su bezznačajne, ipak su momenti jednog večito živog života.

U ovoj vedoru, jasnoj i nenačajnoj poeziji ono što je nađeno nije traženo, ono što je značajno nije isforsirano, ono što je lepo nije ulepšano. Todor Manojlović nije pesnik koji teče „glatke i besprekorne stihove“; njemu je važno da saopšti, ispriča, kaže, prizna, da zabeleži. Iznositi osećanje bez naročitih literarnih i intelektualnih pretenzija, kao da je zahtev ovoga pesnika, čije su pesme uprkos tome u izvesnom smislu ipak vrlo litarne i intelektualne. Ova poezija je poezija dnevnika: „Ja živim i ispodam svoj život“. Isповедajući se pesnik je morao da prizna u sebi svoga dvojnika, nekoga ko je on sam a različit je od njega. I da prizna da su ove ne-pomenete pesme zanose i radosti pesme toga dvojnika, toga pagana, toga neodoljivog pana sa njegovim satiričnim vdrim raspolaženjem, toga marsijasa koji kao u šali i igri pobedi apolonovsku besprekornost svojom snažnom, inspirisanom, životnom, dirljivom nezgrapnošću.

Pravi pesnik ove poezije je pesnik dvojnik. Tako je Todor Manojlović odvojio svoju poeziju od sebe i priznau njen autohtonost. To nije samostalnost formalna i izražajna, već nezavisnost pesničkog stvaralačkog raspolaženja od onjega samog. Pesnik pomaže preoleću da bude istinsko preoleće („Protikiva vezove prirode Duševnim zlačanim nitima“), ali ipak to preoleće ne pripada ni njemu, kao što mu ne pripada ni njegov san, ni njegovo delo („Nepristupačno preoleće“). Pošto je preneo svoj posed koji ne može posedovati, svoju poeziju, na dvojnika, kod pesnika se javlja straha jednoga dana više neće poznati toga svog dvojnika, i onda će svebiti biti kraj. To je strah da se ne izgube ključevi vlastite poezije (a svaki ih pesnik pre ili posle izgubi). To je strah da se ne izgubi put do sebe samoga. Jer ovaj pesnik priznaje potpuni rascep između sebe sumornog i svoga vedrog dvojnika koga on zna, ali koji njega ne poznaje. Pa ipak taj jaz je najbolji most i spona između dve obale, između obale u magli koja vidi obalu sunca i obale sunca koja ne vidi obalu u magli.

Todor Manojlović je svesno i slobodno odabrao način svoga pevanja, on nije dozvolio da bude odabran. Da je to dozvolio bio bi pesnik sumornih saznanja i klasicističkih oblika koje je srdito odbacio, kao ništavne. Ovaj pesnik je paganički raspolaženjima, esteta po duhu, klasicist po aluzijama, poređenjima, pa često i po inspiraciji. On često

koristi u svojim pesmama „večnu mladost mita“ i „drevna imena za nove sadržajnosti“. Ali svuda je u ovim stihovima prisutna jedna blagajirska akcentovana ironija modernoga čoveka, jedan hajneovski i nazorovski humor:

„Hvala Bogu! — odnosno: Bogovima!

Rim nije više klasičan:
Njegovi liktori i gladijatori
Toče kafu, Marsalu, vermut
i džin“.

U dramskoj pesmi „Narcis i Eho“ Todor Manojlović je iskoristio start mit da bi do kraja označio i odredio svoga dvojnika. Ovo delo po formi i melodiji stiha potseća na Gетеove male dramske pesme, a po sadržaju na Valerijev istoimeni libretu. Ali se Manojlović Narcis i razlikuje od Valerijevog šarmantnog lirske raspevanog samodovoljnog Narcisa svojom filozofijom,

skepticizmom, relativizmom, i jednim poraznim osećanjem usamljenosti, ne onim osećanjem valerijevske blažene narcisovske samoće izražene u stihu: Soleil... Seul avec moi, seul comme Toi, Soleil... Manojlovićev Narcis je pre svega svoj dvojnik. Njegova ljubav prema sebi nužno pretstavlja udvajanje, odnosno podvajanje njegove ličnosti. Da Narcis ne voli samoga sebe kao da je to neko drugi, on ne bi mogao da posumnja u sebe, u svoje stvarno postojanje. A on sumnja:

„O, da mi neko — neki glas
siguran
Potvrdi, zajemči da sam to
zbilja ja.“

Poema „Narcis i Eho“ je jedna od najlepših pesama u knjizi.

Branko MILJKOVIC

NEPOZNATI BOKAČO

„Ljubavne ispovesti gospe Fjajmete“, „Narodna knjiga“, Beograd

Stvaralaštvo Dovanija Bokača, velikog stiliste trećenta, tvorca italijanske proze i praca psihološkog romana, postalo je kulturnom svojinom naše književnosti mnogo pre nego što je kod nas počelo prevodenje njegovih dela. Ipak, usvajanje Bokača na našem tlu: izvršeno je u znatno manjoj meri no što je slučaj sa njegovim sagenjalnim zemljacima Dantecom i Petrarkom. Bokačovo najbolje delo, „Dekameron“, šireno po Italiji u prepisima i naporedo sa legendom o svom tvortcu, našlo je vrlo rano put do naše nepisane književnosti. Savladajući na taj način prostorne i jezičke granice usmenim putem, ono je prodriće do nas mnogo pre svojim sadržinom nego formom. Otda protivurečnost da tek danas dobijamo prevod jednog od njegovih najboljih dela, dok se druge strane već u usmenom predanju i našim narodnim prijevremenama imamo tragove ugledanja na Bokača, kao u prijevremenama „Opklade“, „Davolak“ i dr. Bokač isto tako rano inspiriše i dela naše umjetničke književnosti. U XVI stoljeću veliki dubrovački komediograf Marin Držić piše svoju komediju „Mandevlja“ inspiriran četvrtrom novelom iz sedmog dana „Dekamerona“, takođe posvećene Fjajmeti, ali su „Ispovesti“ kao celina zapravo Bokačova ljubavna jadanja, stavljenia u ustažene koja ih je izazvala. U Bokačovoj knjizi dešava se upravo obratno od onoga što se desilo u stvarnosti. U romanu („Ispovesti“) mogu da nose takav naziv Fjajmetu ostavljen njen ljubavnik Panfilo, dok je ustvari Bokač onaj koji je bio ostavljen, te se „Ljubavne ispovesti“ mogu smatrati njegovim ispravama. To, međutim, nije smatralo velikom majstoru proze da u „Ispovesti“ izvanredno osvetli psihologiju žene. Fjajmetine ispovesti pretstavljaju monolog u devet poglavljja napušteni i zbog toga nesrećne ljubavnice, monolog koji je daleko uzdržljiviji od „Dekamerona“, ali baš zato i nešto skručniji poletom, maštom, realističnošću. Zaista, „Ispovesti“ nisu bez nedostataka. Ovako je (možda nešto preterano) pisao o Bokaču u „Ljubavnim ispovestima“ De Sanktis: „Pogledajmo samo njegovu zimu, preleć, jesen, sve njegove opise muške i ženske lepote, koje on daje pomoću šestara i lenjira. Tako je napisao razvučen, dosadan roman, pa nas, slušajući te neprestane jadikovke Fjajmete koja oče-

kuje Panfila, gotovo hvata želja da kažemo: — Panfilo, vraćaj se brže, da je više ne slusamo!“ Ipak, na najsrcećijim stranicama „Ispovesti“ sretamo se već sa onim nenadmašnjim Bokačom iz „Dekamerona“, koji je ovde stilski skoro potpuno oslobođen alegoričnosti, specifične transcendentalnosti svojih prethodnika i drugih balasta lektire i književnih običaja. De Sanktis je bio daleko od toga da predviđa pozitivne rezultate koji su se sa „Fjajmetom“ javili u književnosti. Isti autor je umeo i ovako da progovori o „Ljubavnim ispovestima“: „Ovdje više nema ni traga mističko - alegoričko - skolastičkog sveta. Obema nogama stojimo na zemlji, nalazimo se licem u licu s čovekom i prirodom. Pisac okreće ieda Srednjem veku i otpočinje modernu književnost.“

Tako delo dobili smo ovih dana na našem jeziku u prevodu Momčila Savića, a u izdanju „Narodne knjige“ u Beogradu. „Ljubavne ispovesti gospe Fjajmete“ prevedena

Milorad PAVIĆ

KNJIGA O KRLEŽI

Šime Vučetić: „Krležino književno djelo“, „Svjetlost“, Sarajevo, 1958

Uči u poetski svet Miroslava Krleže znači osetiti nostalgičnu poeziju čovekovog raskida sa snovima prošlosti. Ime nečeg turbovog lirskog u tim snovima koji su postali prošlost. Te lepote odjekuju čežnjama ličnih umiranja, kao u Krležinim vizijama noći. Za trenutak ostavimo po strani grandioznu socijalnu panoramu Miroslava Krleže, i setimo se one njegove svuda prisutne poezije intimnog očaranja, ostvarene suptilnim odabiranjem i komponovanjem objektivnih činjenica.

Možda u tome leži kluč za razumevanje i analizu Krležine umjetničke sinteze. I, svakako, jedan od osnovnih razloga sugestivnog trajanja njegova literarne reči. Ali ta sugestivnost reči nije kod ovog pisca samo spoljni atribut nego što tek treba otkrivati, što se nalazi zapreteno u raznolikim mogućnostima poetskog izraza. Ne, tu nema nikakve verbalne zagonetke za denotativne blještavim metaforama koje skrivaju lični piščev ne-sklad i nedostatak duboke i precizne životne, odnosno umjetničke koncepcije. Kao kod svih velikih pisaca i kod Krleže je eksplikacija u jedinstvenom skladu sa vizionarnim doživljajem ljudskog zbijanja. Zato je svaka njegova fabula puna sadržaja koji ubličava intenzivno i sažeto preplitanje događaja. Fabula je uvek prisutna ali nije nikada sama sebi cilj.

Nešto od toga izneo je u svojoj studiji i Šime Vučetić, ali samo delimično, odnosno više kao implicitno dat zaključak iz analiziranog materijala, nego kao određenu i jasno postavljenu tezu. Vučetić je, pre svega, fascinirala elementarna snaga Krležinog osećanja za životne manifestacije. I, ustvari, koncepti cele studije osniva se na toj analizi Krležine poezije životnih činjenica.

Zasluga je Vučetićeva što je to obimno umjetničko delo eksplikirao na jedan ozbiljan i pregledan način. Vučetić je sasvim dobro shvatio da Krležinoj umetnosti nije potreban zastupnik, jer ona dovoljno govori sama za sebe. Zato je on imao nameru da izvrši neku vrstu istraživačkog posla, kojim bi ra-

zbravljao. Pored toga, možda bi bilo potrebno detaljnije se pozabaviti Krležinim uticajem na kasnije generacije književnih stvarača, naročito u drami i poziji.

Međutim, Vučetićevu zadražavanje na prošlosti ima i svoj opravdani razlog: mora se stvoriti jedna sira istorijska osnova, jedan suštinski društveni pokazatelj koji će služiti kao neophodna podloga svih daljih ispitivanja.

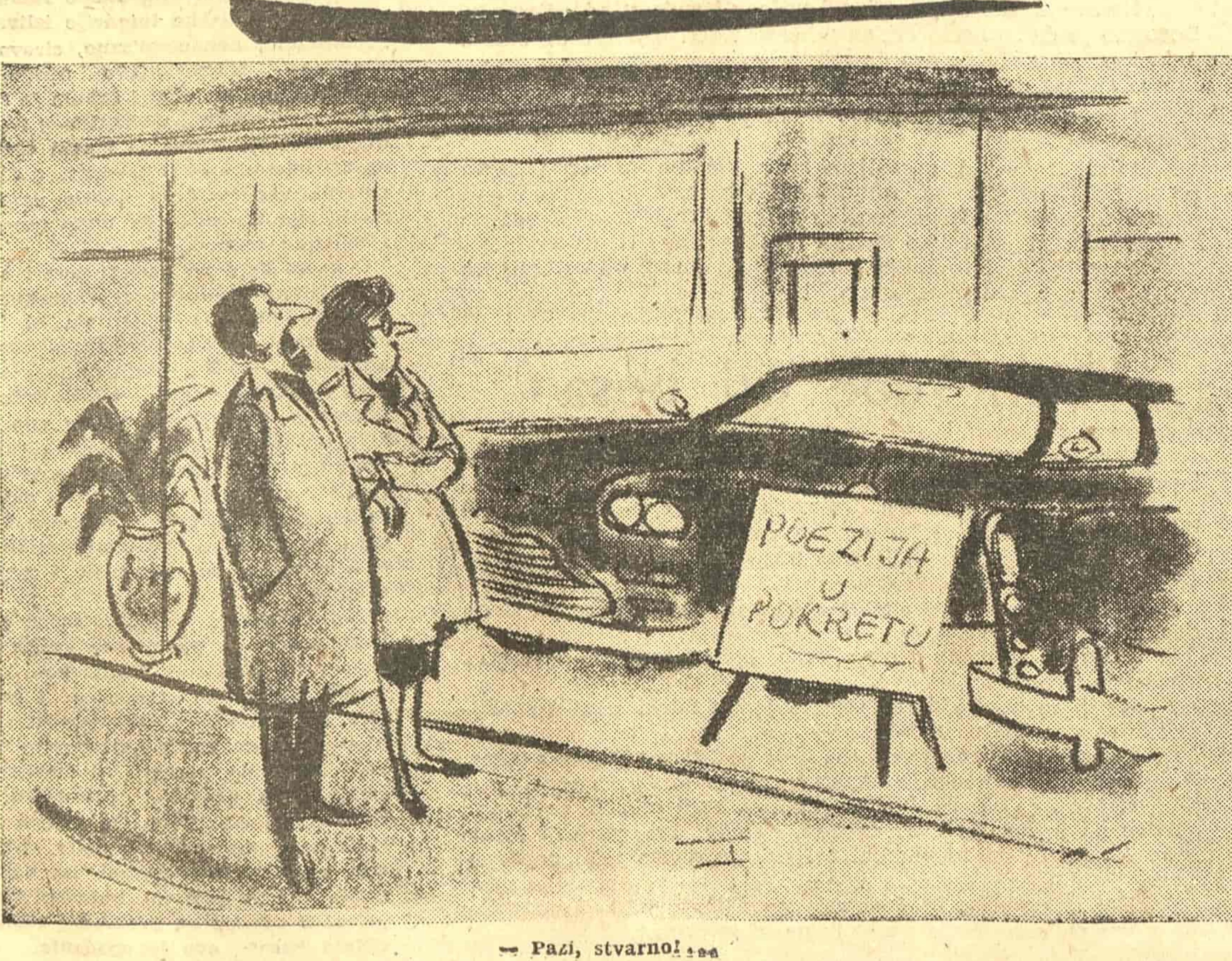
Držeći se tog osnovnog principa, Vučetić je hronološki interpretiraо delo po delu. Savesno i predano, neprekidno se drža teksta velikog pisca, želeći da što više istakne njegov značaj i njegovu vrednost.

Predrag S. PEROVIC

Augustin STIPČEVIĆ

NOĆ POD NOGAMA

On spava a ne zna
što mu dan sprema pod uzglavljenim,
kako će ga ulica dočekati u podne
kada će se sinoćne veselje
pred njim mamurno klatiti.
Hoće li strah postrostrući vid
te će u čaroliji bučnoga društva
načini tek na svoje stope
i njih zavoljeti kao jedinog pratnog
kroz traganje za poznatim licem.
Tko će koga dočekati. Tuga
zgrčene rukavice leži neodložena na stolu,
netaknut miris prima kao svoj dah
kada usne ponavljaju poljubljene riječi.
Ne brine — postoji li
ili je izvan ograde svojega tijela,
začuđen — što ni flaša nema vina
ni korak ne čuje grada u noćnoj kiši.
Obilazio je vrata i uglove
na kojima je ostavio obris
mimošla pogleda i toplotu prstiju,
sjetio se svih imena
a nitko nije imao svoje ime,
ni izlog ni krčma ni ulica
što se skrivala u zimskoj magli,
samo se studen skupljala
u njegovu bezimenom džepu.
Skamenio se
sam nasred trga i on sada spava
a ne zna da li je spomenik
i što mu sat pod uzglavljenim kuca.

Vrata vremena

Antologija posleratnih jugoslovenskih pesnika; izdanje

„Likos“, Zagreb, 1958

logike („primjeniti jedinstveni estetski kriterij za pjesnike svih jugoslovenskih naroda“ — estetski kriterij primjenjen na pesnike?!, ili ova „naivnost“: da broj pesama u stihova jednog pesnika ne određuje njegovo vrednost u odnosu na druge... Šta onda određuje? Ilí se time dokazuje da i slab pesnik sa više pesama postaje... dobar? Kakav galimatijas!).

Primjenjući tako „jedinstveni estetski kriterij za pjesnike svih jugoslovenskih naroda“ sastavljači svaka (dobra) antologija znači u izvesnom smislu uvedenje, „vrata vremena“ u jedno vreme, te isticati i naglašavati to ne pretstavlja nipošto nešto više pažnje, strpljenja i dobre volje može uvek da se relativno pristoji obavi, i stoga sujetu sastavljača antologije treba manje stetište nego sujetu pesnika ili romanopisca čiji je rad naporiti, teži, neizvesniji...

Naslov njen — „Vrata vremena“ — apsurdan je i grandomanски: svaka (dobra) antologija znači u izvesnom smislu uvedenje, „vrata vremena“ u jedno vreme, te isticati i naglašavati to ne pretstavlja nipošto nešto nešto više pažnje, strpljenja i dobre volje može uvek da se relativno pristoji obavi, i stoga sujetu sastavljača antologije treba manje stetište nego sujetu pesnika ili romanopisca čiji je rad naporiti, teži, neizvesniji...

Sastavljači antologije (Ivan V. Lalić i Josip Pupatić) reku su u predgovoru da je njihov posao „nezahvalan“. Ako doista tako misle, zašto su ga se prihvatali, što se nisu zahvalili?... Smatrajući da je antologija potrebna, oni su istovremeno smatrali za neophodno da u tome istom predgovoru pišu smesne i nedorasle rečenice (stvaralačto... „u punom jeku oblikovanja“, ili „u punom jeku započetog trajanja“?!), na osnovu iste

su i opremljene savesno i znalački. Izdanje obuhvata pored teksta „Ispovesti“ zanimljiva Bokačova tuženja ovog dela, zatim objašnjava prevođioca i opširan predgovor, u kojem M. Savić osvjetljava istoriju nastanka „Ispovesti“ i Bokačov život u vezi sa njim. Predgovoru nedostaje jedan važan odjeljak. Taj odjeljak obično nedostaje većini naših predgovora. Tu ništa nije rečeno o sudbinu Bokačovog dela u našoj književnosti, iako se — vidieli smo — imalo šta reći o tom predmetu. Tehnička oprema knjige je neuvedena, a grešku u naslovu treba shvatiti kao štampanaku, a ne kao pravopisnu, jer se inače svuda u knjizi pravilno postupalo. Sve ovo, naravno, nimalo ne kvari zadovoljstvo, koje ovo Bokačovo delo može da pruži i sa vremenom čitacu.

Milorad PAVIĆ

Miloš I. BANDIĆ

O SAVESTI OKA

Ponekad se dogodi da se čovek zaustavi na jednoj sitnici koju mu, začuđenom, otkrije nešto što je dote tražalo u njemu nekako mirno i jednostavno, a što on dugo nije imao da definise. Povodi da takva otkrića su razni i obično nailaze onda kada ih najmanje očekujemo, opomene nas tako poneki njihov jedva primetni disakord u onom naviklom svakodnevnom spletu dogadaja i on je često toliko kratak i labilan da može nestati skoro istovremeno, obično zauvek, ako ga odmah ne prihvativimo svesno i ne posvetimo mu potrebnu pažnju.

Povod za ove redove mogao je biti i neki drugi dogadjaj iz onog širokog dnevnog repertoara okolnosti, a ipak, sasvim slučajno, bilo je to jedno staro i dologa već sašušeno drvo, hrast. Jutros, nestrpljivo očekujući da se na radiju završi ono opširno i verovatno malom broju ljudi potrebitno raspredanje o vremenskoj situaciji nad Evropom i u uslovima za jedrenje kod nas, začuo sam kako negde napolju odješkuju udarci sekire. Nešto kasnije, kada sam prilikom oblačenja slučajno pogledao kroz prozor, spazio sam kako radnici nekog građevinskog preduzeća dube široku trupinu tog hrasta da bi napravili putanju za dugu trbušastu testeru koja će mu skratiti umiranje. A malo povše, nad krovovima, razilazili su se retki aprilski oblaci i prodirala je u sobu buka nekih kamiona koji su, pretovreni, vukli uz strminu obližnje ulice. Slika tog večernog uhoodanog preločnog dana bila je nalik na sve one ranije, sagledane sa istog prozora, a udarci sekire, tada pomalo potiskivani u širini obuhvatanja života koji je trajao tamo napolju, izgledaju beznačajni da bi narušili ono znano već i pomireno pojma njezine monotonije. I zato, jedino što mi je tog trenutka u sobi izgledalo

Susreti su mnogo trajniji ako se dožive sadržajno i privorno. Jer, stvarno, ako nisam doživeo onu skulpturu ili ako nisam obraćao pažnju na hrast pod prozorom — možda ih nisam ni voleo? Učiti tu neiscrpnu umetnost posmatranja znači istovremeno i opredeliti se... Opredeljenje koje ne bi smelo da bude samo nekakvo pribježiste smisla. Niti pak konformizam otromele misli... Samo savest pogleda koja poneki put opomene i otvoriti mačar za trenutak u nama širinu onog beskraja vidljivog i učini nas moćnim da se zagledamo u njegovo rasprostiranje isto onako ponosno kao da niko pre nas nije video dalje.

izvesno, bila je meteorološka prognoza.

A predveče, ponovo u sobi, listajući neke svoje ranije tekstove, naišao jednu zabelešku koju sam sasvim zaboravio u hrpi raznih papira i koja je, sećam se, bila napisana bez neke određenije na mera da je objavim, za "fijoku", kako sam tada mislio:

"...Žao mi je što to nisam onda radio, onog popodneva od pre nekoliko godina u Umetničkom paviljonu na Malom Kalemegdanu kad sam prvi put otkrio u sebi ono čudesno gomiljanje utisaka, novu i još neznanu smenu vlastitih projekcija doživljenu jednim jedinim obilaskom kamene glave nekakve nepostojće životinje. Uzali su je sve bilo uskomešano od reči, uživka, koraka, smeha i, što tada nije bilo baš mnogo čudno, nerazumevanje velikog dela publike, koja se, iznenadjuće brojna, sakupila da vidi senzaciju. Bila je to izložba Henri Mur. I evo, počuvalim sad, nažalost sa popriličnim zakašnjanjem, da se u sećanju vratim na tu propuštenu hroniku koja beleži put od svega nekoliko koraka oko postamenta na kome je stajala glava. Razume se, izgubljeno je ono najvažnije: čar neposrednog otkrića. U ovom beleženju ostaće samo bleći tragovi onih dvadesetak glava viđenih tog popodneva na jednom mestu u jednom obliju. Napisaću, naprimjer, o tome kako je glava životinje čudno draga, pitoma, skoro džinjski smešna kada se posma tra polukoso sa leve strane. Samo korak ka njenom „anfasu“ ona postaje groteskno glupa sa svojim razjapljenim čeljustima. Još dalje, pak, licem u licu sa njom, sva se pretvara u glad onu prastaru, biošku i večitu, glad koja je samo sebi svrha. Sledeći ugao sagledavanja donosi nov doživljaj: navikli već na tu izmišljenu životinju odredujemo joj u masti rasu i podneblje (ja sam, ne znajući zašto, zamišljao polarno) i ona se sad javlja u ambijentu, smanjena nekako ali zato zlobna, podmukla grabiljivica... I tako redom, možda bih mogao da nabrojam još par utisaka, već pomalo nevernim, pomalo izmišljenih nad ovom hartijom koja treba da zame ni sećanje, jer ništa više u meni ne može neoštećeno da prevale vreme do onog popodneva."

I onda, sasvim otsutno, pogled se ponovo zaustavi na onom mestu gde je do jutros stajao hrast. Osetih kako sam pomalo nezadovoljan promenom koja je nastala u skrušenom predelu pod mojim prozorom i koju tek sada shvatom određenje. Zaista, čudna je

Ali, rekoh već, za takva saznanja potreban je samo povod. A nestanak tog hrasta prošao bi verovatno neopćeno da među pa pirima nisam našao onu zabelešku o naknadnim utiscima sa izložbe. Znači, ta je mogućnost već trajala u meni, mada neznana. I bilo je potrebno predvečerje i onaj tekst i poravnata zemlja na kojoj je do maločas živilo drvo da sve to povežem pa da se, iznenaden tom jednostavnoscu, čak i opredelim. Istina, trebalo je biti i pomalo sentimentaljan. Ali, zašto da ne?

Zašto kad je takvo stanje pokrenulo razmišljanje o punoči jednog zapažanja, o nečemu stalnijem u stvarima oko nas, o savesti oka.

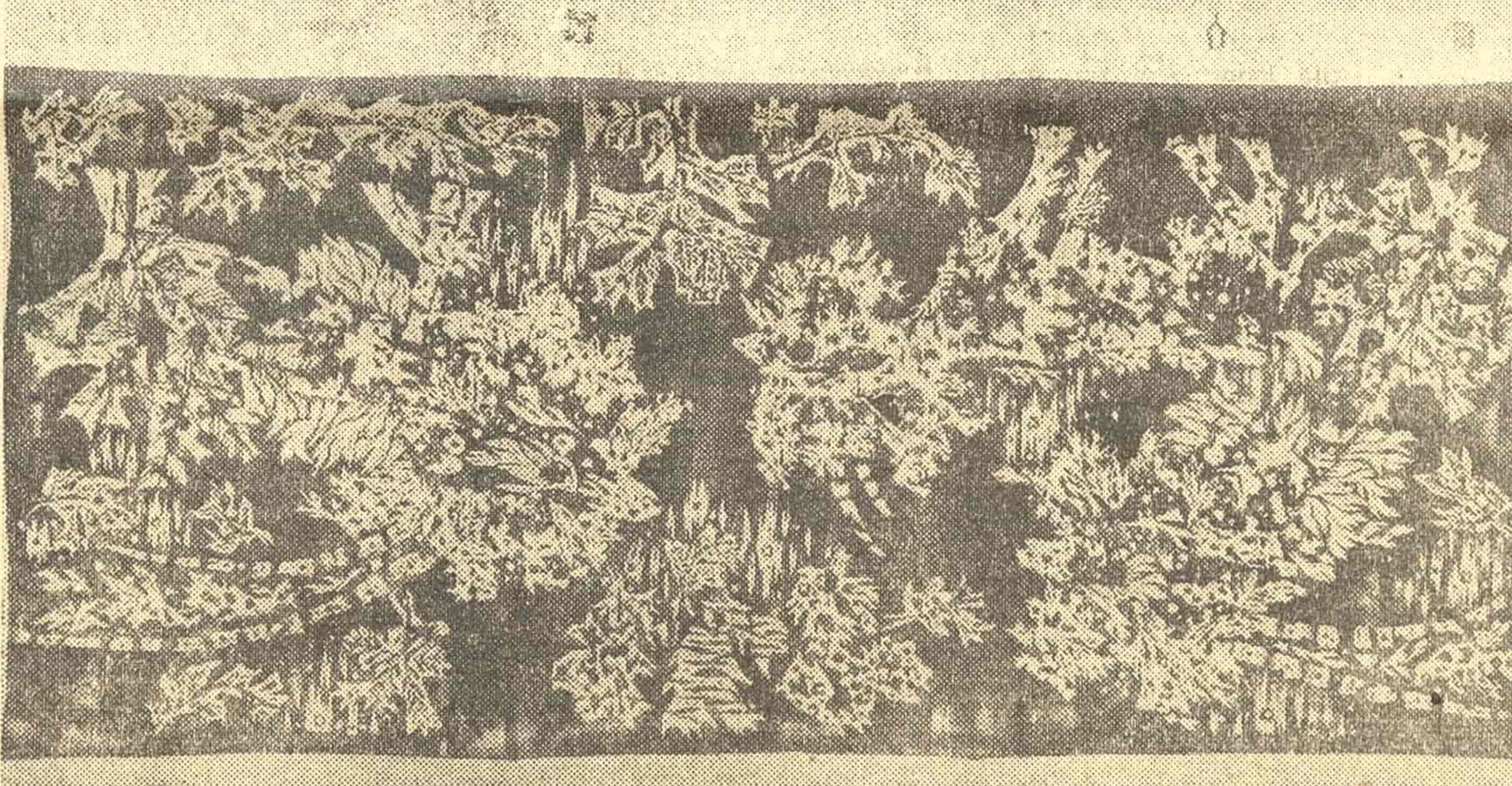
Zaista, učinilo mi se tada, a što sam se duže bavio tom mišljom po stajao sam sve sigurniji, da mora postojati negde u nama ta čudesna savest očiju, to čulo ne vidi nego gledanja, učestvovanja, svakokundnog stvaranja sveta koji je nisu okružuje i nudi nam obilje svojih oblika, boja, kretanja. A u tim razmišljanjima čovek se skoro uvek seti još ponekog detalja, stvari ili navike. Ustvari, najlakše je zadržati se na slikerima, oni izgledaju lukaviji od ostalih. Listao sam jedared bežežnicu jednoga od njih. Skice, pravljene brzo, halapljivo, rekao bih, sa ikskusnim nastojanjem da im ništa ne promakne što im se učini bilo u predelu. A označenje boja napisano su obično, rečima, jer one mogu isto tako da izblede iz utiska, a treba ih na neki način zadržati, fotografisati u svesti. Kod tih ljudi po stoji sistem. Ali to je nešto razumljivo, profesionalno, ustanovljeno već ko zna kad i esnafski usavršavano kroz generacije. Zato je njihova lukavost samo jedan vid stvari. Umiriti savest oka nije kako ne znači poći njihovim stopama. Tu nema šertovanja ni majstorskih uverenja, svako polazi svojim putem. Svako za sebe. Sebi,

Henri Mur: Ratnik sa štitom

Zato mi je mnogo draži onaj A-nomije i da sam našao na jednu rapin o kome sam nedavno čuo od misao, ustvari citat rečenice jednog poznanika. Kaže da ga je nog od starih asova te strike, nazivajući: odrpan, izmučen sirotinjom i glad, izlazi taj Arapin nešto pre zalaska sunca, spušta se pred potoka, skida svoje prne, kupe se i onda dugo sedi sa jednim cvetom u ruci, nepomičan i zaledan u malu prolaznu raskoš boja nad pustinjom koja počinje nedaleko od tog mesta i prostire se prema zapadu ravna i jednolična kao pučina. Taj je već posmatrač. On ne krade ništa, niti pak bilo šta narušava uzimajući nasinu. U tom času sva lepota oko njega pripada njemu.

A koliko je oblika oko nas sa istim neponovljivim svojstvima? Koliko samo propušteni doživljaji zbog kojih je život siromašniji i kraći, jer smo prolazili ostvareno, pogleda skrenutog ustranu? Sećam se da sam tu skoro pročitao jednu knjigu iz popularne astrologije ili ako nisam doživeo onu skulpturu ili ako nisam obraćao pažnju na hrast pod prozorom — možda ih nisam ni voleo? I možda bi takvo ili neko slično pitanje bilo osnova za jednu sentimentalnu estetiku. I ne samo estetiku. Jer učiti tu neiscrpnu umetnost posmatranje znači istovremeno i opredeliti se. A to je opredeljenje možda najnotornije od svih pred kojima se čovek koleba toliko puta u životu, a ponekad i toliko puta u jednom jednom danu. Opredeljenje za svet naizgled poznatih stvari, susreta, za svet pre-podneva, večeri, leta, vode, za svet one nevezne, od svih postojećih možda neveznije napravljene dečje strelice koja se zapela u granje hrasta pod prozorom. Opredeljenje koje ne bi smelo da bude samo nekakvo pribježiste smisla. Niti pak konformizam otromele misli. Ono svojim postojanjem u nama ne iscrpljuje ni jednu plemenitu strast, ni jedan uzlet. Naprotiv. Ono je samo ljubav oka. Samo savest pogleda koja poneki put opomene i otvoriti makar za trenutak u nama širinu onog beskraja vidljivog i učini nas moćnim da se zagledamo u njegovo rasprostiranje isto onako ponosno, kao da niko pre nas nije video dalje.

Radomir Stević-Ras: Grafika

EŽEN JONESKO: „la sam za klasiku“

Posle Koldvelovog »Ja sam nepismen, ovog puta donosimo u nešto skraćenom obliku intervju sa Eženom Joneskom, koji je objavio italijanski književni list »Fijera leterarija«.

Pitanje: Volite li apstraktnu umetnost?

Odgovor: Ja sam za klasiku.

Pitanje: Sta ste napisali pre nego što ste postali dramski pisac?

Odgovor: Napisao sam jedan roman koji nikad nije bio objavljen, zatim sam pisao filozofske eseje, takođe neuspeli, i povrh svega novele i bezbrojni članak koji su ostali u fijoci.

Pitanje: Koje svoje delo najviše volete?

Odgovor: »Zrve dužnosti«, delo koje sam napisao pre četiri godine.

Na kraju intervjuja Ežen Jonesko je rekao da su mu uzorci Molijer, Džeri i Gistav Flöber. »Bez Pariza — doda je — ne bi postojao ni Jonesko, ni Béket, ni Breton... pa ni sam Pirandello... Samo Pariz je mogao da pruži šansu...«

LIRIKA U PREVODU

P. B. ŠELI

U ovom broju »Književne novine« donose prevod jedne od najuspješnijih pesama, a po mišljenju izvjesnog broja kritičara zaista najdrevniju lirsku tворevinu velikog lirskega pesnika Engleske devetnaestog veka, a najrevolucionarnijeg predstavnika napredne grupe engleskih romantičara i jednog od najvećih liričara moderne Evrope, Perzi Biš Šelija (Percy Bysshe Shelley). Njegova simbolična, uživrena, i po lirskoj lepoti nenadmašna »Oda Zapadnom vetrnu« — majstorski ispevana u tercarima sa stilovima koji promiču i hrane zaletom vetra i vetrovima, prenoseći, u mahnitom natetu, metaforu za metaforu, sliku za slikom, — pre-

vazlazi sve što je u takvoj formi napisano na engleskom jeziku. Ona predstavlja izvanredno uspešu odu Regeneraciji prirode, a posle drugog čitanja neminovalo i ono što je Šeli poistovjećivao sa Regeneracijom: Revoluciju. To je strasno prizivanje duha Revolucije i oslobođenje Amerike da donese proleće političkih sloboda porobljenoj Evropi.

Pesmu je Šeli ispevao u Italiji, u koju se povukao nezadovoljan političkim stanjem u domovini, »kraj Firence, u šumi koja kao skut rubi Arno, jednoga dana kada je taj burjni vetar... skupljao isparenja koja pružaju jesenje kišice. Više nego ljetno Šeljevo delo u stihu, ona predstavlja

sintezu svih njegovih utisaka o bogatstvu mora i neizmerenoj moći vetrova, i neusporedljivo dobiti koje druge njegove pesme, i na manjem prostoru od moga Šeljevog pisma, prozrog dela ili speva, iznosi najintimniju ispovest pesnikove duše, njegov zanos i razočarenje u životu i njegovu neuništivu veru u sreću budućnosti čovečanstva.

Pesma je kod nas prevedena i u ranije, ali samo u prozri. Ovaj naš prvi prevod u stihu uradi je u Britaniji 1851. godine. Do sada se još nije pojavio u Štampi. Uzet je iz zbirke prevoda u stihu koju je prevodilac sredio za štampanje i koja će se tokom ove godine pojaviti u javnosti.

Divlji duše što svud je biće prisustvo tvoje,
Koji rušiš i stvaraš, saslušaj reči moje!

Ti, po čijoj se struji rasiplju na sve strane
Vesnici kiše, munje, — oblaci što vijore
U nemirnoj visini k'o trulo lišće s grane

Što sva se nebom mrsi il' tamо где je more!
Po vazdušastom valu pučine tvoje plave
Množe se razasule vitez bune skore

K'o zašarena kosa što diže se sa glave
Neke Memade besne — gde vidići prestaju
Sve do vrha neba gde svetla vrhunac slave!

Narčajko godine što već se bliži kraju
— Kojoj će noć da pruži k'o grub kupoje svoje
Što svod im isprezjanja skupljena tvoja daju.

Da li' njih, kad će zgusnu, započnu da se roje
Grad, vatra, kiša crna, — saslušaj reči moje!

Ti koji Sredozemlje iz letnje prenju šanje
— Koju mu valom svojim ujednačenim daje
Kristalnih morskih struja lagano krivudanje —

More, što u štri vide, u zalivu od Baje,
Kule, palate stare, kraj ostrva od lave,
Koje se, potresne talasom jačim, sjaje

— U cvetove zarasle i azur morske trave
Što mirisima slatkim sva čula opijaju!

O, ti, — za koga stazu atlantske snage prave
Raskoliv se u ponor, a alge, što cvetaju,

I one šume vlažne, što nose ruho svoje
Od svelog morskog lišća, čim glas t'i razaznaju,

Odmah od pukog straha postaju sive boje,
Dršču, trguju nakit, — saslušaj reči moje!

O, da sam list uveli da nosiš me sa sobom,
O, da sam oblak hitri uz tebe koji leti,
II' da sam talas morski što nabuja pred tobom,

Da nešto od te snage mogu i ja poneti,
Al' ne k'o ti slobodan kog' ništa ne savlada!
I da se s tobom mogu sve do neba popeti

— Kao što nekad činili žarom dečaka mlada
Za koga, da te stigne, ništa vizija nije —
Ja mučio se ne bih k'o što se mučim sada.

Vetre, ja ti se molim sred jada što me bije:
K'o list, oblak! Il' talas do svog me digni krila!
Na trnju sam života, iz srca krv mi lije!

To časova je mnogih sputala gruba sila
Čoveka tebi slična: divljačna, gorda, čila.

O, da sam lira tvoja k'o što je šuma ova!
I moje vene lišće i, kao njen, pada!
Brujanje tvojih silnih, odmerenih zvukova

Iz nas će da izmami glas jesenjeg sklada
Prijatan ma da tužan. O, duše pun nemira,
Postani ja il' duh moj kojim žestina vlada,

Umrle misli moje poteraj vrši svemira
K'o sveo list da nova uprzaš radanja rana!
Pa putem čarolije, što stiš mi ovaj dira,

Raznjes reči moje ljudima sa svih strana,
K'o s vatre što se večne žar, pepeo, razleće!
Usnuloj zemlji budi prorok s mojih usana!

Vetre, kada nam zima sva ledena doleće,
Zar daleko iz nje ostaje premaleće?

Prevela i belišku napisala dr Ranka KUTIC

ODA ZAPADNOM VETRU

Divlji zapadni vetre, jesenjeg bića dahu,
Što nevidnim prisustvom lišće razgoni svelo
Da beži k'o duši pred čarobnjakom u strahu,

Suščavo-rumeno, tamno, žučkasto-belo,
Baš kao mnoštvo neko što kuga potamom
O ti, čije je kolo u zimskoj san ponelo

Seme što ima krila da k'o leš pokopani
U grobu leži svome sve dokle sestra tvoja,
Proleće od azura, sviralom ne obznami

kroz sve razvijanje u umetničkim delima može osetiti uticaj koji je izvršio jezik na ovo stanovište. On primetno uvećava teškoču bezbrojnih problema i to čemo stalno morati da uzimamo u obzir. Pričeri su takvi izrazi, kao „konstrukcija“, „oblik“, „ravnoteža“, „kompozicija“, „zamisao“, „jedinstvo“, „izraz“, za sve umetnosti; „dubina“, „kretanje“, „naglasak“, „zaplet“, „ličnost“, u književnoj kritici; „sklad“, „atmosfera“, „razvoj“, u muzici. Svi se ovi izrazi opštite upotrebljavaju kao da označavaju svojstva inherentna u stvarima van duha, kao što je neka slika, u smislu skupine boja, nesumnjivo van duha. Čak ni teškoča da se, u slučaju poezije, otkrije šta drugo sem otiska i hrtije postoji da bi mu ova navodna svojstva pripadala, nije sprečila tu težnju.

Ali jezik je zaista do nedavno uspevac da sa krije od nas gotovo sve ono o čemu govorimo. Bilo da raspravljamo o muzici, poeziji, slikarstvu, skulpturi ili arhitekturi, prisiljeni smo da govorimo kao da su izvesni fizički predmeti — treperenja struna i vazdušnih stubova, znaci otstampači na hartiji, platin i boje, mramorne mase, tворевине od tesanika, ono o čemu razgovaramo. A ipak se primedbe koje stavljamo kao kritičari ne odnose na takve predmete, već na stanja duha, na doživljaje.

Često se oseća izvesna neobičnost u pogledu ovog stanovišta, ali se ona smanjuje razmišljanjem. Ako bilo ko kaže da je „Kraljica maja“ sentimentalna, nije teško složiti se da on ima u vidu jedno stanje duha. Ali ako on izjavljuje jednu drugu, ovo je manje očigledno, pa, ako nastavi raspravljanjem o vremenu u muzici, obliku u vizuelnoj umetnosti, zapletu u drami, činjenica da on se vreme govori o duševnim doživljajima postaje skrivena. Govorni aparat stupa između nas i stvari kojima se zaista bavimo. Sa rečima koje su korisne, stvarno nepročitljive, kao zgodne privremene zamene u razgovoru, ali kojima su potrebna složena proširenja pre nego što se mogu s tačnošću upotrebiti, počinje se isto tako jednostavno kao sa osobnim imenima ljudi. Tako traganje za stvarima koje ove reči označavaju postaje prirodno, pa na taj način nastaju bezbrojna tanana ispitivanja, osudena a b in itio u pogledu svog glavnog cilja na neuspeh.

Moramo onda biti spremni da prevđemo, na fraze cepidlačke i nezgrapne, sve suviše jednostavne izraze koje iziskuju pristojnosti govorova. Kasnije ćemo otkriti, u njima svojstvenoj emotivnoj moći, glavni razlog zašto se, uprkos svakovrsnim zbirkama i nezgodama, ovi sadašnji načini govora začinjavaju. Oni su neophodni za emotivne svrhe, ali za jasnost, za ispitivanje onoga što se stvarno dešava, prevodi su podjednako nužni.

Većina kritičkih primedaba izlaze u skraćenom obliku da jedan predmet izaziva izvesne doživljaje, a po pravilu oblik tog izlaganja je takav da nagovještava kako je za predmet rečeno da poseduje izvesna svojstva. Ali često kritičar ide dalje i tvrdi da je efekat u njegovom duhu posledica osobitih posebnih oboležja predmeta. U ovom slučaju on ističe nešto o predmetu pored njegovog efekta na sebe, i ova potpunijsa vrsta kritike jeste ono što želimo. Međutim, pre nego što mu njegov posmatra-

trački dar može mnogo da koristi, potrebito je vrlo jasno razgraničiti predmet, s njegovim obeležjima, i njegov doživljaj, koji je posledica razmišljanja o njemu. Najveći deo kritičke književnosti je način sačinjen od primera njihove zbrke.

Bice zgodno da u ovom trenutku uvedemo dve definicije. U potpunom kritičkom izlagaju koje kaže ne samo da je neki doživljaj vredan u izvesnim pogledima već isto tako da njega izazivaju izvesna obeležja u predmetu o kome je razmišljano, deo koji opisuje vrednost doživljaja nazvaćemo kritičkim delom. Onaj deo koji opisuje predmet nazvaćemo tehničkim delom. Na taj način, kad se kaže da drukčije doživljavaju drevne krstove i kamene krstove, to je tehnička primedba. A kad se kaže da je za nežnu strast metar pogodnosti od proze, to bi bila, kao što stoji, tehnička primedba, ali ovde je očvidno da bi i kritički deo tako mogao da bude prisutan. Sve primedbe u pogledu načina i sredstava pomoću kojih nastaju ili se izazivaju doživljaji tehničke su, ali kritičke primedbe su o vrednostima doživljaja i o razlozima da ih smatramo vrednim ili nevrednim. Pokušaćemo da u ovome što sledi pokažemo da su kritičke primedbe samo grana psiholoških primedoba, i da se nikakve posebne etičke ili metafizičke ideje ne moraju uvesti kako bi objasnile vrednost.

Razlikovanje između tehničkih i kritičkih primedaba od starvne je važnosti. Zbrka ovde odgovorna je za neka najčudnija mesta u istorijama umetnosti. Izvesna tehnika u izvesnim slučajevima donosi divne rezultate; očigledna obeležja ove tehnike smatraju se isprva signifikantima odličnosti, a kasnije samom odličnošću. Jedno vreme se ništa, ma kako divno bilo, što ne pokazuje ova površinska obeležja, ne razmatra često. Tomas Rajmerovo očišćivanje Šekspira, dr. Džonsonovo gledanje na Miltonove pauze, posledica Popovog trijumfa, arhaistična skulptura, grčki stavori u kompozicijama Davida, podražavanja Sezanu, čuveni su primjeri; oni bi se mogli beskraino umnožiti. Obrnut slučaj podjednako je običan. Priznaje se očigledna tehnička mana u posebnom slučaju. Ona može da bude suviše, mnoga S-ova u pojedinstvenom stilu ili nepravilnost i beslikovost jedne „pin-darske“ ode; ubuduće svaki stih površno sličan

Sjaj dugih konvolvula, svaka neslikovana lirska pesma smatra se delefktom.

Ovaj trik sudjenja o celini prema pojedinosti, umesto suprotog načina, zamjenjivanja sredstva za cilj, tehnike za vrednost, ustvari je umnogome najuspješnija među zamakama koje čekaju kritičara u zasedi. Samo učitelj zna (a ponekad je i on sam krov) koliko je veliki broj čitalaca koji misle, naprimjer, da je defektan slike — kljun čun, pre sve, mesec zec — dovoljan razlog da se pesma osudi, bez obzira na sva druga razmatranja. Takvi revnioni, kao što su oni zaokupljeni izgovaranjem stihova po metru (što je po pravilu posledica vežbanja iz latinskog pesništva), imaju malo razumevanja za poeziju. Mi obraćamo pažnju na spojlašnost kad ne znamo šta drugo da učinimo s pesmom.

(Preveo Slobodan ĐORĐEVIĆ)

Pažnja, plagijat!

Nastavak sa 1 strane

nom svoje perspektive i svojom mnogostranicu, daleko nadmašuje uobičajenu estetiku. Pritom, naravno, ne mislim na slučajevne grubog plagijata koji se mogu dozakazati jednostavnim ukazivanjem i gde preterano ambiciozni autori objavljaju u celosti pod svojim imenom tuda dela, jer to i nije plagijat nego providna prevara.

Plagijat koji može pretendovati na to da bude predmet estetskog razmatranja jeste nešto mnogo finijeg tkanja. Pod sumnju plagijata može pasti izvesna stilska tehnika, slikanje atmosfere sredine, metod obrade, a iznad svega: tema. Ali kako je teško presuditi po ovim pitanjima! Koliko nijansi u prikazivanju detalja kolebaju na ovu ili na onu stranu jezičak tezirača koje treba da odvagnu pravdu?

Pogledajmo najopštije primere. Ko ne zna da je madarski pisac Madač prilikom stvaranja svog roman-fikcije „Čovekova tragedija“ (koje je na srpski jezik preveo Jovan Jovanović-Zmaj) u pogledu forme, raspolaženja, štaviše velikim delom i u pogledu samog predmeta, bio inspirisan Gетеom, „Čovekova tragedija“ teško da bi se rodila da nije bilo „Fausta“. Pa ipak ovaj merni spomenik madarske književnosti nije plagijat. I nije to stoga što je Madač ispunio skroz osobenim idejama raspolaženje jednog doba koje mu se spontano nudilo. Ili isto to drukčije rečeno: Adamov idejni let opisuje sasvim drugačiji svetlosni krug nego Geteov doktor Faust. Oni su obojica kometa, elemenat im je jedinstven, materijačno zbiranjem ista, ali može li se zato govoriti o plagijatu? Ni u jednom od mnogih stotina inostranih kritičara „Čovekova tragedija“ tokom decenija nije, iskršla ni najmanja sumnja u tom pogledu.

Jožef DEBRECENI

tra u najopštijim citama — radnje, zapleta i završnog raspleta — izuzev zaključak o plagijatu. Nije moglo, jer je Sterijina obrada teme skrtice sa završetkom teme po onoj narodnoj: skup više plaća, takoliko osobena, svoja, originalna i naopštveni način proživljena da tako zaključak u čoveku uopšte ne može da iskrse. (Da apstrahuje kod ovoga primera okolnost da je, prema biografskim podacima, Sterija u toj svojoj komediji slično svoju najužu sredinu, a u samom Kir Janji svog rođenog oca).

Od Dikensa preko Šelija do Hajne, od Petefija do Anatola Franca mogao bih da izvedem kao svedoke svu svetsku književnost da je pitanje plagijata skoro nešljivo. Raspon njegove skale počinje od prostog učeništva i preko epigonstva dopire do cinične književnog prepisivanja čitačkih delova tudiži tekstova. Klasični pretstavnik ovih poslednjih jesti Oskar Vajld, koji je preuzimao tekstove gde god ih je samo nalažio, ali čak i takve, bez izmene preuzeće tekstove plamen njegovog genija pretopio je u punopravno njegovo vlasništvo.

Održući se unapred i beskomplikatno svakog preuzimanja, prometa efektnih elemenata, da se tako izrazimo, svaka književnost bi izvršila samo osakačenje. Zato se nemojmo bez temeljnog razloga lačati dvoseklog mača optužbe za plagijat i — naročito — prognajmo taj isuviše ozbiljan „reporterski materijal“ sa zabavnih stubaca popularnih nedeljnih listova.

Dodjeli DEBRECENI

Nema, dakle, odlučujućih kriterija. Motive pojedinih opravdanih, ili naizgled neopravdanih, optužbi za plagijat islednici-estetičari treba, vanredno obazrivo i brižljivo, da sastave iz elementarnih delića, a pre svega treba iskazati da preuzimalac stoji duboko ispod očiga od koga preuzima, tako duboko da nije sposoban da preinaci, da, na ovaj ili onaj način, svari svoju lovinu. Jer medu Vajldovim neosporno originalnim delima ima bezbroj odličnijih stvari nego što su one prokrijumčarene, a mimošne maksime Madačev često imaju viši let od Magisterovih očiju.

Odričući se unapred i beskomplikatno svakog preuzimanja, prometa efektnih elemenata, da se tako izrazimo, svaka književnost bi izvršila samo osakačenje. Zato se nemojmo bez temeljnog razloga lačati dvoseklog mača optužbe za plagijat i — naročito — prognajmo taj isuviše ozbiljan „reporterski materijal“ sa zabavnih stubaca popularnih nedeljnih listova.

Jožef DEBRECENI

Uz ove nameće se još jedna razlika. Događaju u „Ljuljački“, uprkos lokalizovanosti za određen kult zatrepi, slično zaključak o plagijatu. Nije moglo, jer je Sterijina obrada teme skrtice sa završetkom teme po onoj narodnoj: skup više plaća, takoliko osobena, svoja, originalna i naopštveni način proživljena da tako zaključak u čoveku uopšte ne može da iskrse. (Da apstrahuje kod ovoga primera okolnost da je, prema biografskim podacima, Sterija u toj svojoj komediji slično svoju najužu sredinu, a u samom Kir Janji svog rođenog oca).

Odričući se unapred i beskomplikatno svakog preuzimanja, prometa efektnih elemenata, da se tako izrazimo, svaka književnost bi izvršila samo osakačenje. Zato se nemojmo bez temeljnog razloga lačati dvoseklog mača optužbe za plagijat i — naročito — prognajmo taj isuviše ozbiljan „reporterski materijal“ sa zabavnih stubaca popularnih nedeljnih listova.

Jožef DEBRECENI

Uz ove nameće se još jedna razlika. Događaju u „Ljuljački“, uprkos lokalizovanosti za određen kult zatrepi, slično zaključak o plagijatu. Nije moglo, jer je Sterijina obrada teme skrtice sa završetkom teme po onoj narodnoj: skup više plaća, takoliko osobena, svoja, originalna i naopštveni način proživljena da tako zaključak u čoveku uopšte ne može da iskrse. (Da apstrahuje kod ovoga primera okolnost da je, prema biografskim podacima, Sterija u toj svojoj komediji slično svoju najužu sredinu, a u samom Kir Janji svog rođenog oca).

Odričući se unapred i beskomplikatno svakog preuzimanja, prometa efektnih elemenata, da se tako izrazimo, svaka književnost bi izvršila samo osakačenje. Zato se nemojmo bez temeljnog razloga lačati dvoseklog mača optužbe za plagijat i — naročito — prognajmo taj isuviše ozbiljan „reporterski materijal“ sa zabavnih stubaca popularnih nedeljnih listova.

Jožef DEBRECENI

Uz ove nameće se još jedna razlika. Događaju u „Ljuljački“, uprkos lokalizovanosti za određen kult zatrepi, slično zaključak o plagijatu. Nije moglo, jer je Sterijina obrada teme skrtice sa završetkom teme po onoj narodnoj: skup više plaća, takoliko osobena, svoja, originalna i naopštveni način proživljena da tako zaključak u čoveku uopšte ne može da iskrse. (Da apstrahuje kod ovoga primera okolnost da je, prema biografskim podacima, Sterija u toj svojoj komediji slično svoju najužu sredinu, a u samom Kir Janji svog rođenog oca).

Odričući se unapred i beskomplikatno svakog preuzimanja, prometa efektnih elemenata, da se tako izrazimo, svaka književnost bi izvršila samo osakačenje. Zato se nemojmo bez temeljnog razloga lačati dvoseklog mača optužbe za plagijat i — naročito — prognajmo taj isuviše ozbiljan „reporterski materijal“ sa zabavnih stubaca popularnih nedeljnih listova.

Jožef DEBRECENI

Uz ove nameće se još jedna razlika. Događaju u „Ljuljački“, uprkos lokalizovanosti za određen kult zatrepi, slično zaključak o plagijatu. Nije moglo, jer je Sterijina obrada teme skrtice sa završetkom teme po onoj narodnoj: skup više plaća, takoliko osobena, svoja, originalna i naopštveni način proživljena da tako zaključak u čoveku uopšte ne može da iskrse. (Da apstrahuje kod ovoga primera okolnost da je, prema biografskim podacima, Sterija u toj svojoj komediji slično svoju najužu sredinu, a u samom Kir Janji svog rođenog oca).

Odričući se unapred i beskomplikatno svakog preuzimanja, prometa efektnih elemenata, da se tako izrazimo, svaka književnost bi izvršila samo osakačenje. Zato se nemojmo bez temeljnog razloga lačati dvoseklog mača optužbe za plagijat i — naročito — prognajmo taj isuviše ozbiljan „reporterski materijal“ sa zabavnih stubaca popularnih nedeljnih listova.

Jožef DEBRECENI

Uz ove nameće se još jedna razlika. Događaju u „Ljuljački“, uprkos lokalizovanosti za određen kult zatrepi, slično zaključak o plagijatu. Nije moglo, jer je Sterijina obrada teme skrtice sa završetkom teme po onoj narodnoj: skup više plaća, takoliko osobena, svoja, originalna i naopštveni način proživljena da tako zaključak u čoveku uopšte ne može da iskrse. (Da apstrahuje kod ovoga primera okolnost da je, prema biografskim podacima, Sterija u toj svojoj komediji slično svoju najužu sredinu, a u samom Kir Janji svog rođenog oca).

Odričući se unapred i beskomplikatno svakog preuzimanja, prometa efektnih elemenata, da se tako izrazimo, svaka književnost bi izvršila samo osakačenje. Zato se nemojmo bez temeljnog razloga lačati dvoseklog mača optužbe za plagijat i — naročito — prognajmo taj isuviše ozbiljan „reporterski materijal“ sa zabavnih stubaca popularnih nedeljnih listova.

Jožef DEBRECENI

Uz ove nameće se još jedna razlika. Događaju u „Ljuljački“, uprkos lokalizovanosti za određen kult zatrepi, slično zaključak o plagijatu. Nije moglo, jer je Sterijina obrada teme skrtice sa završetkom teme po onoj narodnoj: skup više plaća, takoliko osobena, svoja, originalna i naopštveni način proživljena da tako zaključak u čoveku uopšte ne može da iskrse. (Da apstrahuje kod ovoga primera okolnost da je, prema biografskim podacima, Sterija u toj svojoj komediji slično svoju najužu sredinu, a u samom Kir Janji svog rođenog oca).

Odričući se unapred i beskomplikatno svakog preuzimanja, prometa efektnih elemenata, da se tako izrazimo, svaka književnost bi izvršila samo osakačenje. Zato se nemojmo bez temeljnog razloga lačati dvoseklog mača optužbe za plagijat i — naročito — prognajmo taj isuviše ozbiljan „reporterski materijal“ sa zabavnih stubaca popularnih nedeljnih listova.

Jožef DEBRECENI

Uz ove nameće se još jedna razlika. Događaju u „Ljuljački“, uprkos lokalizovanosti za određen kult zatrepi, slično zaključak o plagijatu. Nije moglo, jer je Sterijina obrada teme skrtice sa završetkom teme po onoj narodnoj: skup više plaća, takoliko osobena, svoja, originalna i naopštveni način proživljena da tako zaključak u čoveku uopšte ne može da iskrse. (Da apstrahuje kod ovoga primera okolnost da je, prema biografskim podacima, Sterija u toj svojoj komediji slično svoju najužu sredinu, a u samom Kir Janji svog rođenog oca).

Odričući se unapred i beskomplikatno svakog preuzimanja, prometa efektnih elemenata, da se tako izrazimo, svaka književnost bi izvršila samo osakačenje.

Sterijino pozorje...

Nastavak sa 7 strane

će radnju dovodeći u pitanje tačnost gledaočevog utiska. Jedini rezultat takvog postupka je da do kraja komedije nismo načisto da li su pred nama svesne hulje ili preproste naivčine, čime je bitno umanjeno satiričan duh dela.

Reditelj Vasi Kosić težio je da u dekoru i glumi zazuče naivne tonovi iz narodnih priča. No umesto da izrazi primitivizam sredine u metački transponovanim detaljima, dozvolio je glumcima da se služe na sceni dilektantski neartikulisanim govorom, gestovima i mimikom. Od glumaca jedino je zaparen Bogdan Đavić zbog istančanog smisla za karakternu komiku.

*
Drama Janeza Žmavca „U luci su orahove ljsuske“, koju je izvelo Slovensko narodno pozorište iz Ljubljane, tretira nekoliko građanskih sudbina u odgovarajućem ambijentu. U centru dramskog zbivanja nalazi se pobuna mladog Veljka, posinka bivšeg industrijalca Alija, i njegova gorka iskidana težnja da pronađe istinski kontakt sa novim društvom. To je drama usamljenosti u kojoj su humane ljudske veze nemoguće, drama u kojoj su svih odnosi grubo podvrgnuti materijalnim interesima — izuzev odnosa Veljka i Zorice. Posmatrano iz ovog ugla, delo pretstavlja gotovo shematičnu sociološku analizu, ali mu životnost uliva tužnu osamu Veljkova i njegove majke Ane, poetski izražena kroz elegičnu povezanost sa prošlošću kad je Ana pre udaje, bila samo siromašna manufakturna radnica. Tako u sadašnjoj drami neprestano odzvanje nezavršena moralna dilema Anima započeta u dajom iz računa. Komad istovremeno ubedljivo slika i nekoliko drugih karaktera: oronulog, pregaženog bogataša Aliju, njegovu ego-čentričnu čulnu čerku Vandu i zeta Bojanu, beskrupuloznog direktora fabrike.

Reditelj Slavko Jančić je osetio da dvostruka priroda kognacije, izražena neprestanim prepitljivim dramatičnim sukobima sa sekvenama elegičnih evokacija, zahteva pri realizaciji gotovo filmski postupak. Mizansen, dramatičan ugao osvetljenja, kontrapunktska muzika i simultanu scenu upotrebljeni su u težnji da se zbivanje filmski kađira i tako omogući logično, neometano smanjivanje dramskih sukoba i scenskih evokacija. Bila je to prevashodno moderna režija po

funkcionalnoj podređenosti svih rediteljevih rešenja tekstu. Osim toga, reditelj je u atmosferi i ritmu zbijanja pronašao jedinstven prigušen ton na kome se reljefno ocrtavanje suda ili fina, diskretno prigušena emocionalnost junaka. Svi glumci su pokazali izrazit smisao za konverzacioni stil interpretacije kao i veliku kulturu gesta i pokreta.

Nasuprot „Koracima u drugoj sobi“, nova drama Miodraga Pavlovića „Put u izvesnost“, koju je izvelo Narodno pozorište iz Beograda, razvija se u tri klasična dramska čina. U njoj je pažljivo razrađena fabula o mužu koga muči želja za afirmacijom i ženi koja vrši protivniju: karakteri su dosledno izgrađeni i konflikti se odigravaju u okvirima privatne drame. Prema tome razlike su značajne: „Koraci u drugoj sobi“ nisu imali jasno ocrtanu fabulu i karaktere, a osnovni konflikt odigrava se u potstveni protagonistu ove ponosne dramske igre.

Odbacimo pomisao o piščevom preobražaju u tradicionalistu i upitajmo se gde su korenii ovih razlika. U tome je možda od presudnog značaja bila ova činjenica: dok je kao u „Koracima“ želeo samo da prikaže izvestan rascep u potstveni modernog čoveka — Pavlović je bio dovoljan linearan poređak dramskih slika. Kad je zaželeo da tu osnovnu pukotinu izradi kao problem sveštih i da je, identificujući je kao moralan, psihološki ili sličan problem koji danasničem čoveku onemogućava uravnotežen odnos prema samom sebi, prema pojedincu, društvu ili moralu, istovremeno poveže sa konkretnim odnosima u ljudskom društvu (što je zadatak pravog dramatičara), nametnuo mu se oblik piramidalne klasične strukture, sa fabulom u simetričnom raščenju i sa razrešenjem koje osvetljava čitav život u novoj okolnosti.

Prihvativši klasičan poređak pisac je uneo i zanimljive novine. Na prvi pogled izgleda da se fabula sporo razvija, da je akcija narrativne prirode i da se bitni događaji zbijaju van drame. Razmislimo li pažljivo uočimo da se upoređa sa fabulom razvija i dubinska drama, sa idejnim, psihološkim i etičkim aspektima. Postepeno postaje jasno da piscu ne zanimaju momenti u kojima se junaci prelамaju u trenutnoj i neposrednoj akciji već oni nemaju časovi samootuđenja kad se racionalno svode računi uz tamno

taloženje u potstveni koje će dovesti do tragičnog ishoda. Prvotno je dramska tehnika vrilo jednostavna: ličnosti reaguju ili otkrivaju određene osobine; vreski suds ili fina, diskretno prigušena emocionalnost junaka. Svi

glumci su pokazali izrazit smisao za konverzacioni stil interpretacije kao i veliku kulturu gesta i pokreta.

*

Potrebitno je ukazati i na to da je fabula ove drame uzeta neposredno sa našeg tla kao i da su junaci, a naročito Stevan, bezbrojnim nitima vezani za vreme u kome živimo. Brojni motivi i ideje prepliću se u njoi, a jedna od osnovnih teza postavlja pitanje o mogućnosti za odigravanje individualnih sentimenata načela revolucija i o njihovom značaju u našem vremenu. Ali sve druge motive natkriljuje i tragično prožima velika tema: kako je moderan čovek postao tužno nespособan da život doživljava kroz emocije, afekte i prirodne reakcije i kako su se ovi neprimenetno transformirali u hladne racionalne odnose (glavna ličnost drame, Olga, kaže: „Sve se dešava samo u našoj glavi“). Ova teza svakako dobro opravdava tok komada koji često uzima oblik intelektualne diskusije.

Reditelj Vasilije Popović opredelio se za realistički tretman i nastoji da je u prvoj polovini komada podvuče ljubavnu intrigu koja drži na okupu tri jedine ličnosti drame. U docijanjem toku komada prigušivao je elemente ljubavne fabule, i tako da su jasnije izbjegli psihološki, idejni i moralni problemi. Dramski sukobi, karakterizacija likova, atmosfera i mizansen bili su maksimalno podređeni misaonosti teksta. To je prouzrokovalo mnoge teškoće: na prvom mestu u atmosferi je preovladala izvesna hladnoća i monotonija. U trećem činu luk dramske akcije fino je napet prema Olginom samoubistvu, i reditelj je, razbuktavši moralnu dramu, potisnuo sve druge aspekte. To je delovalo opravdano jer smo samo iz etičkih dilema mogli da naslutimo usijanje koje će se završiti katastrofom.

Od glumaca se istakao jedino Vasa Pantelić, u ulozi Stevana.

Vladimir STAMENKOVIĆ

PISMA »KNJIŽEVNIM NOVINAMA«

»Anketa o udruženjima književnika«

Neke je rekao da su članovi Udruženja privilegovani. Imao je pravo — donekle...

(Da li je potrebno da pominjem reč »kognitivacija« — literarnih pravaca?).

Ja nisam član Udruženja književnika, ali interesujui se za rad Udruženja i poznavajući jedan dobar deo njegovih članova, nisam mogao da vidim ni jedan argument koji bi mogao da podrži mišljenja i tvrdjenja D. Cosića. Vratio mi je što Sto je...

dan književnik može da kaže da je njegovo Udruženje (čiji član nije silom postao), između ostalog — dosadno i inertno.

Zat i ova anketa ne pokazuje suprotno od imputiranih privede Udruženju, koje je D. Cosić izneo, i zar i njemu ova anketa ne postaje, najzad, zanimljiva i neinternta?

Pavle Kićevac, Beograd

»Vapaj za Skerlićem«

Treba, znači, više i boljih Skerlića u prenosnom smislu reči. Među danas afirmisanim „zvezdama“ neosporno postoji niz onih kojima savest može da bude mirna, jer svetle tačno onoliko koliko to može da čini danas jedna zvezda. Radi bismo bili da povrjujemo kako je reč samo o ne-povoljnem njihovom rasporedu, načinu kako su se postavili. Ali sama činjenica da i Palavestra u krajnjoj liniji predlaže jedan naknadni postupak preocenjivanja ukazuje na situaciju u kojoj postojeće vrednosti ne zrače onako ubedljivo i neosporno kao što je to bio slučaj sa Skerlićem. A takav zračenje ustvari traži to kritički nastrojeno javno mnenje. I ne treba se mnogo žestiti na one koji, nevezši, ali osećajući se pravom nedovoljno obasjani, kukaju za Skerlićem, za njih poslednjom neospornom vrednošću. Jasno je da su naivni: kakvo bi to ogromno sunce moralno danas da bude pa da nas apsolutno zadovolji? Svi više znamo: tekovine duha sve su više svojina svih.

Milorad Bertolino, Beograd

BIBLIOTEKA »PLEJADA«

objavljuje najpoznatija dela najvećih savremenih književnika

DOSADA SU OBJAVLJENE SLEDEĆE KNIGE:

Perl Bak, „PAVILJON ŽENA“

Ernest Hemingvej, „SUNCE SE PONOVO RADA“
i „STARAC I MORE“

Teodor Dražer, „KERI“

Džon Dos Pasos, „TRI VOJNIKA“

David Herbert Lorens, „ZALJUBLJENE ZENE“

(u dve knjige)

Elizabet Bouen, „ŽEGA“

Lion Fojhtvanger, „LAŽNI NERON“

Romen Rollan, „OČARANA DUŠA“ (prva knjiga)

Ivar Lo-Johanson: „LAKU NOĆ, ZEMLJO“

Dela „PAVILJON ŽENA“, „SUNCE SE PONOVO RADA“, „STARAC I MORE“, „KERI“ i „TRI VOJNIKA“

su rasprodata. Ostala dela se mogu poručiti na adresu:

NOVINSKO - IZDAVAČKO PREDUZEĆE »OMLADINA«

BEOGRAD, SVETOZARA MARKOVIĆA 21-IV — TEKUĆI RAČUN 10-KB-32-Ž-356

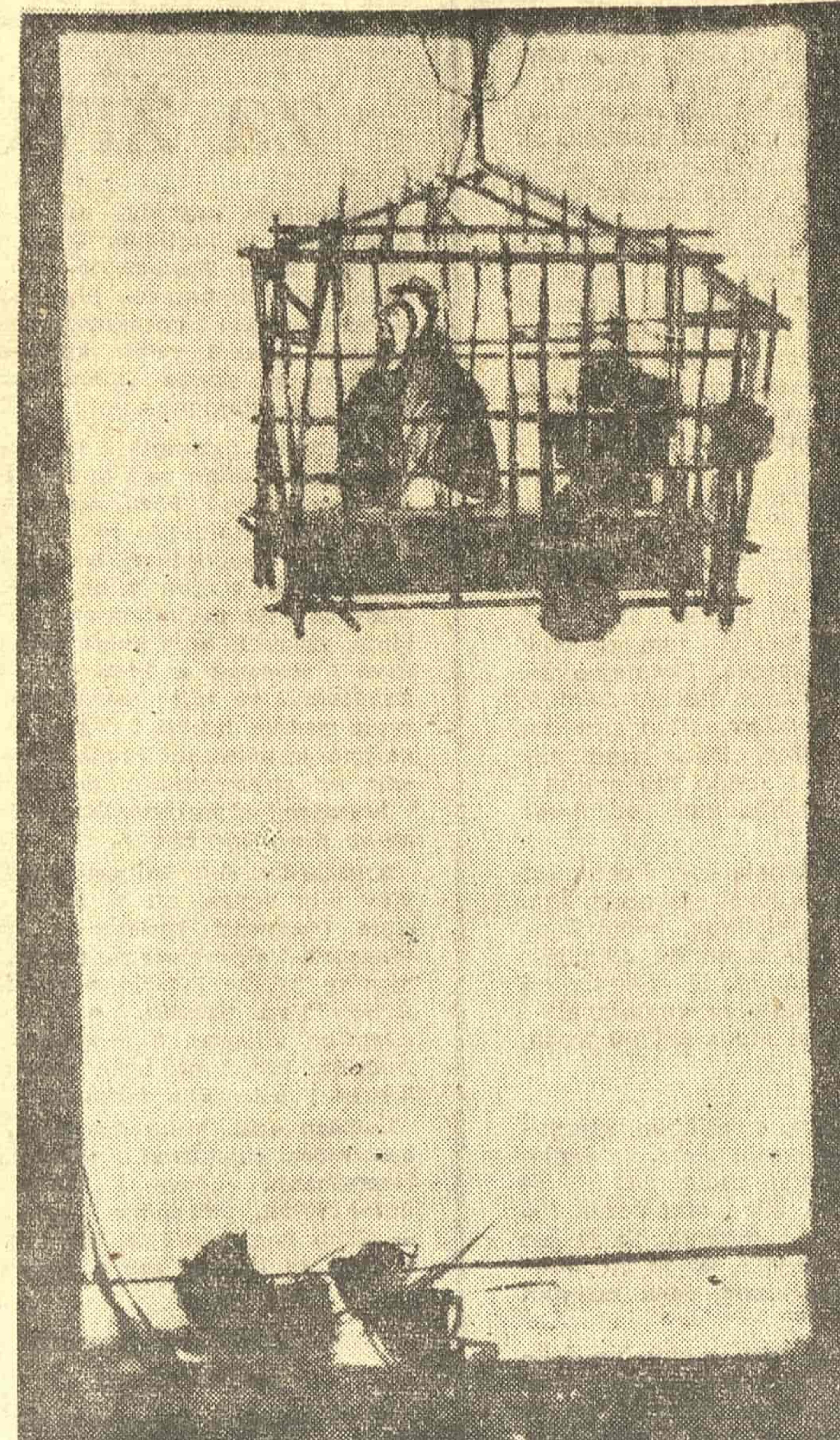
Milova izložba

Cudan je i raznolik odnos koji uspostavljamo sa slikom koja nas je privukla. Ima ih koje poštujemo i onih koje volimo, ima ih koje se gledaju kao u dalek ideal, ima ih bliskih i toplih, ima ih koje kao da su od nas samih otrgnute, ima ih koje otkrivaju nove svetove i nova neobična shvatanja, ima ih koje se gledaju zadivljeno i uzbudeno, ima i onih koje slikaju naše snove, ima ih... a ima i slika koja želimo! Želimo da ih česta gledamo jer ne znamaju, jer ne muče i ne angađuju, nego su izvor prijatnosti i odmora, jer zrače lepotom i mitem, jer imaju formalno savršenstvo i idejnju ravnotežu. Često su to slike koje nas raduju. Take su Milove: „Jarebice u kavezu“, „Srdelice u korpi“, „Prozor“, „Ribar“... „Smokve u jesen“...

Potka Milovih slika je jedan specifičan ritam, ritam majstorski izdiferenciran koji stvara harmoniju i sugerira ravnotežu, ritam koji odmara jer je sproveden doslovno u svim elementima koji grade sliku. U crtežu je to geometrizirani ritam vertikalni i horizontalni, u kompoziciji ritam odnosa masa, u koloretu najmenični ritam jednog neutralnog tona između dva aktivna. Na ovakvoj znalačkoj potki Milo izvlači konturu svojih formi lapičarnošću koja je bliska antičkoj, voli jednostavnu konstrukciju kaveza, arabesku vrše. Veličina kolorističke game, iz plave pom pejanske crvene i mrke da izvlači najlepše obilje neočekivanih tonskih sensacija, tihih i dubokih, oseženih akcentima ružičastim i jasno crvenim. Na mirnoj širini plavog ili jednog svetlog tona, slikar voli smirene kolorističke odnose tople i zvučne, kondenzovane u jezgru kompozicije. Faktura mu je posna i često asocira fresku, a građena je širokim mirnim potezom koji sugerira red. To je konzervativno dvodimenzionalno slikarstvo koje svojom likovnom konceptijom i elementima gravitira zidu.

Sve je na ovim slikama, na izgled, spontano, gotovo slučajno u svojoj svežini, a sve je u stvari plod izvanrednog znanja, uporne slikarske misli i jedne sasvim izuzetne pikturnalne osećajnosti.

Uvek je kontakt sa stvarnošću Milu povod za stvaranje. Bilo da ga uzbudi vetrar u lišću smokvinski stabala ili spori ritam ribarskih jarbola, bilo da ga obraduje kotačica riba, da ga zainteresuje ružičasta ljigavost raže, ili da voli kovitac što grade glatkne forme iglica, ili lik na prozoru, pticu u kavezu... Sve su to povodi, ali povodi za čisto slikarski doživljaj, za najlepše pikturnalne senzacije. Milovo fino slikarstvo ne poznaće uutrašnje sukobe i nemire, sumnu i mučna traženja, sve je čist ritam linije i boje, sve harmonija, sve lo-

Milo Milunović: Kavez

gična ravnoteža, sve ukus koji je uspeo da dostigne lepotu.

Odlike Milovog slikarstva predstavljaju u našoj umetnosti određen pojam i jednu stalnu vrednost. U njih se uklapa i ova majstorova izložba. Ona je preko dve osnovne teme posvećene motivu mora i neba koji su prerasli u ideju širine, prostranstva, beskraja, odnosno u likovnom jeziku, u iluziju prostora, koji je dominantan na izloženim slikama.

Ali na ovoj izložbi uz poznati Milov artizam i majstorstvo, uz znalačku sintezu i apsolutnu jasnoću, prisutan je diskretan ali uporan i jedan lirska akcenat koji monumentalnosti njegove kompozicije daje najlepši bljesak humane vedrine.

Dr. Katarina AMBROZIĆ

procesu umetnikovog upoznavanja sa izražajnim mogućnostima nove tehnike. Tri izložene tapiserije pokazuju upravo neverovatno broz preden put od naivne rukotvorine do spretnog zanatlje originalnog dela finog umetnika. U toj skali je tapiserija „Vir“ koja u najfinijoj gami sivo-plavih i okernih tonova sa diskretnim akcentima crne stvara neobične forme slične neodređenim vizijama iz morskih dubina. Ova lepa apstraktna kompozicija govori o umetniku koji je našao svoju tehniku, potpuno je savladao, a ona kroz njegovu kreaciju postala plemenito i novo sredstvo umetničkog izraza.

Tako je ova izložba dvojice po umetničkoj karijeri vrlo mlađih likovnih majstora značajan doprinos jednom životnom problemu koji sve više i sve uspešnije rešava naša mlađa primenjena umetnost. Ona je ustvari dokaz da zanat kad je apsolutno savladan i kad je oplemenjen stvarnim kreativnim osećanjem može da stvari dešava originalne i visoke umetničke vrednosti. Ovakve bi rezultate trebalo naročito uzimati u obzir prilikom pokušaja kolektivne saradnje likovnih i primenjenih umetnika sa arhitektima na jednom zajedničkom objektu, što takođe predstavlja jedan od aktuelnih problema likovnog stvaranja i života kod nas.

K. A.

Dordje RADIŠIĆ Dvojica

1.

Kad se suočili sami,
njih dvojica,
obi im izrasle u bodeže.

I pucali. Svaki
u senku svoga sunca
sve dok ne napuniše
šupljine cevi tišinom.

Tada ih rane pojele.

2.

Jedan do drugog leže
pod korenjem svoje smrti.

Od dugih, samotnih godina
zavoleli se travom.

Prostором међу голим rebrima
shvatise: jedno je sunce,
ono od kog ih sad dele
tri visoka pedija zemlje
koja im mržnju popila,
te zemlje koja sve pamti
i zemlje koja opršta.

A FORMA?...

(Asocijacija uz Ajzenštajna)

Evo, najpre, šta je Ajzenštajn pisao pre trinaest godina (i zbog čega je oštro kritikovan u „Pravdi“):

„Svakome je dobro poznato — premda su to mnogi temeljito zaboravili — da u filmu postoji snimanje raznim planovima, takozvanim opštim, srednjim i krupnim planom. Isto tako je tačno poznato da ovi razmeri planova izražavaju razne karakteristike pogleda na površinu.“

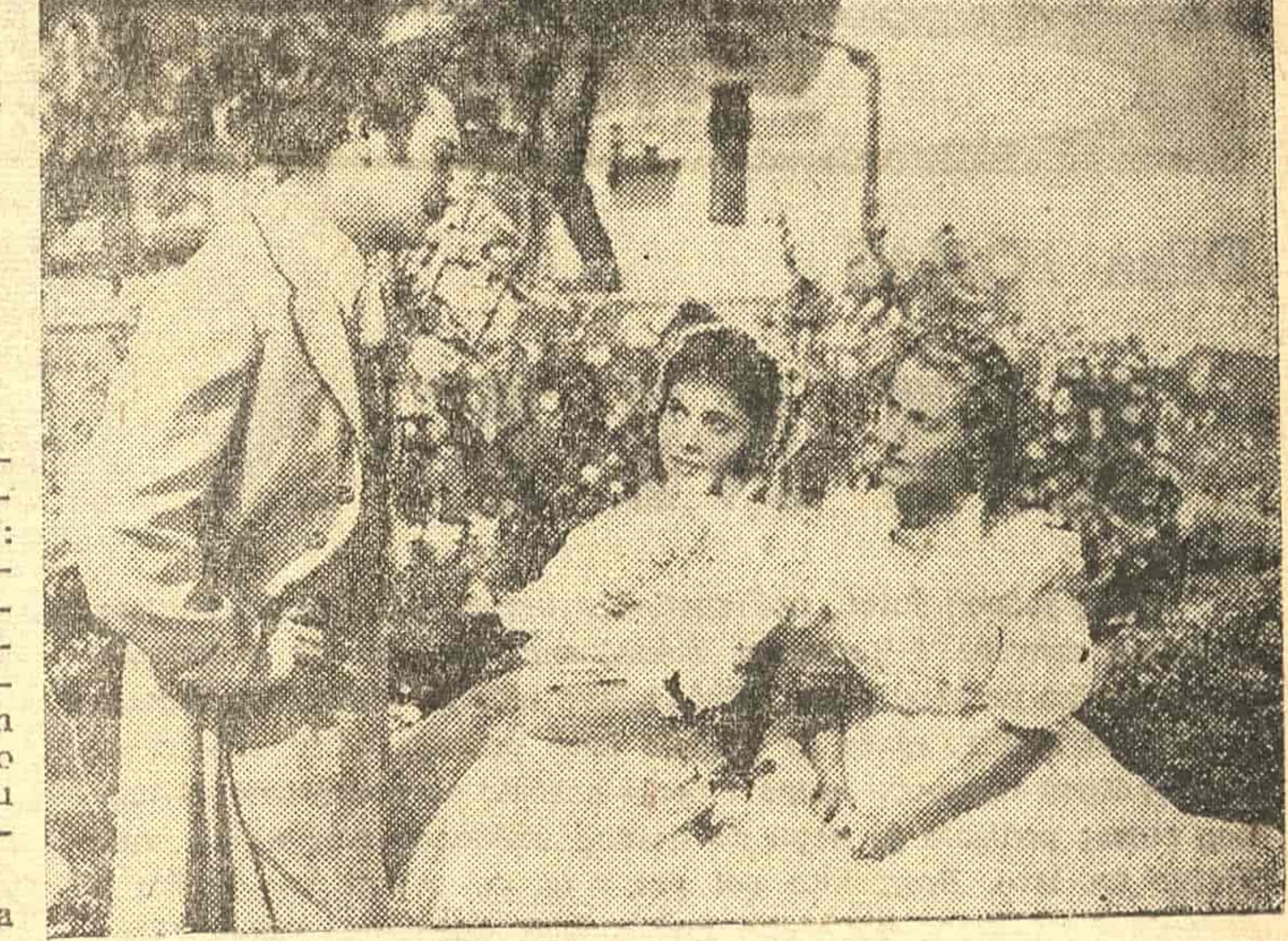
„Ako ovako, na razne načine, na tri načina, gledaš pojave unutar filma, onda se isto tako — na tri načina — može gledati film u celine.“

„... prosudjivanje o filmu krupnim planom: kroz prizmu duboke analize, od tačke do tačke, analize svakog šrafčića, restavriranje na elemente i proučavanje na onakav način, kao što inženjeri i specijalisti u svojim granama tehničke proučavaju neki novi model konstrukcije. Ovo gledište treba da bude pogled na film sa strane profesionalnog časopisa.“

„Bez ovog nije moguće ni podizanje, ni razvijetak, ni stalno dizanje razine onoga što radimo. Interes gledaoca za siže ne može poslužiti kao amnestija za lošu fotografiju, a rekordni blagajnički prihodi od filma koji je zahvalio gledaocu uzbuđljivom temom ne skidaju s nas odgovornost za muziku, koja je u tom filmu loše komponovana, za loše snimljen zvuk (tako često!), za loš rad laboratorija i masovnog kopiranja.“

„Sećam se... kada je režiser držao iznos svoje novo delo pred profesionalnu javnost... On je držao... jer se osećao kao pevač pred auditorijumom pevača, kao bokser među boksersima...“

„... Posle... je nastalo čudno vreme, Priznanje filma kao celine smatralo se istovremeno i kao oproštenje greha u odnosu prema svim njegovim pojedinim gresima i lošim stranama. Sećam se... kada se nije smelo istupiti protiv filma koji je dobro prošao na ekranima, i reći, naprimjer, da je taj film fotografski bled i slabno pronađljiv što se tiče izražajnosti.“

Scena iz filma »Pop Cira i pop Spirac«

„Pred vašim, očima mahalo se groznom i sasvim neumesnom optužbom da odričete „jedinstvo, obliku i sadržaj“. Takav način odbio je osećanje odgovornosti kod sasih filmskih radnika. To je otupilo oči zahteva s obzirom na kvalitet filma... Pravo jedinstvo forme i sadržaja traži u jedinstvu filmskih kvalitativnog savršenstva forme i sadržaja.“

Kasnije, baš nedavno, kad je prvo odusevljenje prošlo u strasti se stišale, mnogi hvalospevci povukli su se pod krilo trezvenosti. Uzred rečeno, pritom su iz jedne krajnosti otišli u drugu: odriču, sađa, tom filmu i ono što mu je neumanjiva vrednost, odrči Sremca.

I opet nije, dakle, na dnevnom redu filmska forma, tojest, kako smo uobičajili reći, filmičnost. Zapovljavaju se filmski jezik, montaža itd.

Da li je to slučajno? Citajmo, redovno, filmske kritike stranih filmova. I uočimo da se težište baca na sadržaj, na pokrku koju film nosi, što je sasakako za raspravu, ali isto tako je sasakako za raspravljanje i forma filma. A o njoj, načinu, retko se kazuje. Kao da ne znamo: važno je i kako je sadržaj prezentiran, kako je sporučena poruka: da li je ideja mogla doprieti do gledaoca? Imaći li šta kazati i umeš li to iskazati — dva su lica jedne stvari. Zašto, ona, ne pogledamo oba lica?

Misli se: filmski zanat je kod nas skinut s liste problema, osim onaj scenarijski, dramaturški zanat. Ali, je li uistinu tako... Ilu nam je možda još kamen spomenica na putu u društvo velikih upravo filmičnost kojom važnost kod nas i ovdje.

Zašto? Pa, nije teško dosetiti se...

Ljubomir RADIČEVIĆ

NOVINSKO-IZDAVAČKO I ŠTAMPARSKO PREDUZEĆE

»KULTURA«

BEOGRAD, Moše Pijade broj 29/III — Telefon 29-672

OVIH DANA IZAŠLE SU IZ STAMPE KNJIGE

„ČOVEK IZ BUDUĆNOSTI“ — sećanja na Lenjina —

U ovoj knjizi nalaze se izabrani članci o Lenjinu koje su pisali poznati Lenjinovi saradnici, istaknuti politički radnici, Lenjinova rodbina, ljudi koji su bili u burnim danima Oktobra u stalnom i neposrednom dodiru sa revolucionarnim vodom. Bogatstvo biografskih činjenica i reljefnost istorijske pozadine sa koje izrasta veličanstvena Lenjinova figura čine da knjiga „ČOVEK IZ BUDUĆNOSTI“ zrači velikom dokumentarnom snagom i uverljivošću. Uspomena i sećanja Maksima Gorkog, Luncarskog, Klare Cetkina, Krupske, Mihaila Koljeova i niza drugih revolucionara saradnika oživljavaju Lenjinov lik, dočaravaju atmosferu Oktobarske revolucije i objašnjavaju njenu veličinu i smisao. Tekstove su izabrali Pavlo Broz i Mira Vlahović.

CENA 580.— DINARA

HAJNRIH KUNOV:

Opšta privredna istorija

II TOM

Hajnrih Kunov u ovom svom obimnom delu daje pregled privrednog razvijatka od primitivne skupljačke privrede do visoko razvijenog kapitalizma. U drugom tomu koji se sada pojavljuje nalaze se poglavija u kojima su prikazane privredne forme indijskih Arijaca, Italika, Kelta i Germana. Dva tona „OPŠTE PRIVREDNE ISTORIJE“ koja su dosad izšla, biće od velike koristi svim onima koji se bave ekonomskom problematičkom zbog velikog činjeničkog materijala koji sadrže, sistematskog pregleda privrednog razvoja sveta i znalačkih i sigurnih analiza i zaključaka.

CENA 1.000.— DINARA

Knjižarima uobičajeni rabat,

NOVINSKO-IZDAVAČKO I ŠTAMPARSKO PREDUZEĆE

„KULTURA“

IZLOŽBA RADOMIRA STEVIĆA I SVETIŠLAVA PETROVIĆA

Ovu izložbu grafike i tapiserije treba naročito istaći jer svojim najuspjelim eksponatima dokazuju kako i kod nas umetničko zanatstvo prerasta u samostalne likovne kreacije i stvara dela čiji se kvaliteti mogu meriti jedino vrednostima inače rezervisanim za „čistu“ umetnost.

RADOMIR STEVIĆ-RAS je izradio pet drvoreza, vrlo velikih razmera (220 x 100 cm) rađenih u crno-beloj tehnici, na platnu. Drvorezi deluju kao apstraktne kompozicije čije bogate kombinacije crno-belih odnosa nisu malo ne zaista za izražajnim obiljem kolorističkih mogućnosti. Treba naročito istaći ritam i vitalnost postupka postignut znalačkim rasporedom tamno belih površina nemirnih ivica, svetlim crtežom na tamnoj osnovi, njihovim sukobima i naizmeničnim akordima čija dinamičnost ozivljava kompoziciju. Naročito je to osetno na drvorezu „Vatra“ gde mnogo puta ponovljen jedan isti znak, vrsta neobičnog račvastog simbola, deluje kao tripler koji daje akcenat izvanredne vitalnosti celoj kompoziciji. Velika horizontalna grafika koju autor naziva „2 : 0“ — ustvari i oblikom i formom koju sugerira pot seća na likom „strašnog“ vojskovođe u raskošnom ornatu. Sistemno „futalsko“ transponovanje nije umanjilo monumentalnost i sugestivnost modernog vida starog motiva. Ustvari, autor polazi od realnog doživljaja ili ideje koju on sugerije: haluciniranje o vatri kod horaca IV ofanzive („Vatra“), potmek preteranom oduševljenju

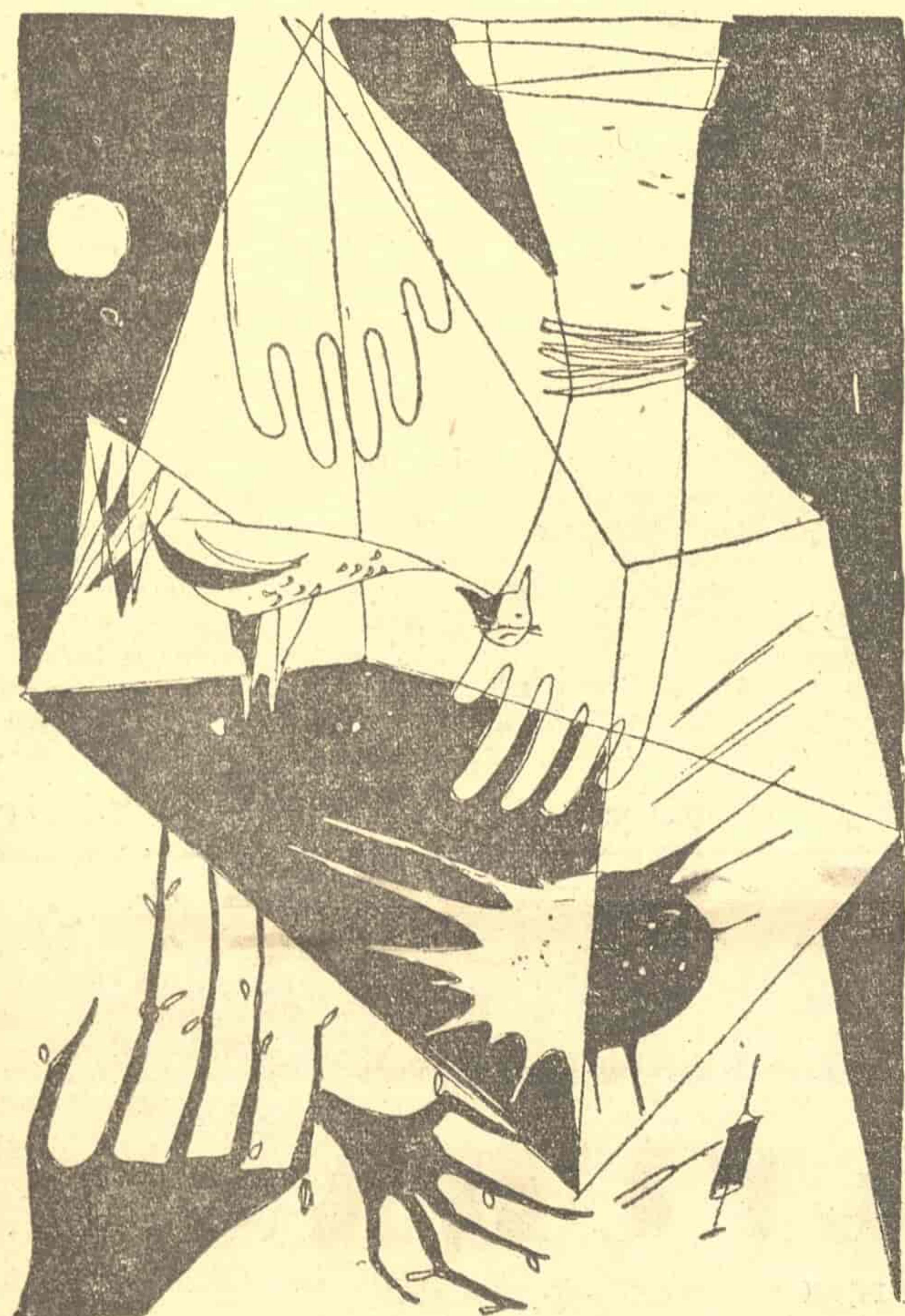
PRIČA „KNJIŽEVNIH NOVINA“

Dilen TOMAS

LIMUN

Rano jednog jutra, pod svetlošću lampe, pažljivo i bešumno, u belom mantilu i gumenim rukavicama, doktor je nakalemio glavu mačke na trup pileteta. Mačkoglavu biće se klatilo na nogama u kući od stakla; mada je gledalo kroz procepe očiju, nije ništa videlo; ispod njegovog krvna i perja osećalo se podrhtavanje čudnog pulsa; podizalo je nogu do desnog staklenog zida pa se onda klatilo na levo. Promenite pol psa i on će cvjeti kao kućka u parenu i njuškuče začuđeno nad slepim kućićima. Takav jedan čudan pas sa nakalemijenim jajnicima urlao je u svom kavezu. Doktor stavi uho na stakla nadajući se novom zvuku. Sunce je uletelo kroz prozore laboratorije, a svetlost veta imala je boju sunca. Uz muziku koja mu je brujala u ušima kretao se između epruveta i boca života; unakažen su bili tihii; novorodeni u zemlji kavezima su udali zadovoljno higijenski vazduh. Sutra će biti lobanja za lasicu, ali danas ona skakuće na suncu.

Breg je bio velik kao planina, a kuća je porasla kao najviši vrh brega. Pored mnogih soba kuća je imala i sobu za divlje sove i podrum za crve koji su se množili na čistoj slami i gjajili kao zečevi. Ljudi iz kuće su se kretali kao duhovi između stolova zastritih belinom, susretali su se u hodnicima i pokrivali oči bojeći se novog stranca, ili su se iznenada sakupljali u centralnoj dvorani i ispitivali jedan drugog o imenima novorođenih. Jedno za drugim lica su nestajala, ali su na njihovo mesto uvek dolazila druga: žena sa detetom na grudima ili slepi čovek iz sveta. Svi su mali ključeve od kuće.

Ilustracija Slavoljuba Bogoevića

Medu njima bio je dečak koji je nosio ime kuće. Po hodnicima se igrao sa senkama, a noću je spavao u visokoj sobi zaštićenoj od zvezda. Ali ljudi u kući su spavali na mesečini; oni su slušali morske galebove, buku talasa koji su se lomili o pesak kada je vetar duvao sa juga, i spavali su otvorenih očiju.

Doktor se budio sa pticama i gledao kako se sunce diže iz obojenje vode i kako dani, kao i rastinje u njegovim teglama, postaju sve svetlij i jači, dok sati puštaju da se iz njih kruni kiša, bljesak i čestice svetla. Po svom običaju okrenuo se i ovoga jutra od prozora gde je skakala lasicica, prema životu iz stakla. Opazio je da besmrtnim mirom i uz neprekidan osmeh koji nije jedna majka nije još otkrila usnama svog mleka, kako tek izleženi lepršaju, kako mladi skakači na svoje majke, ta bića koja je on stvorio. Bio je snaga i nož od zemlje, bio je zvuk i materija jer je napravio ruku od stakla, ruku sa venom i pripojio je uz meso, i ruka je ojačala od toplice lažnog sveta i stakleni notki su počeli. Život je tekao iz njegovih prstiju u toploči kiselini koju je pravio, na površinu travu koju su ključale; on je imao smrt u stotinu praškova; zaledio je krst od pare; sve velike hemijske magije od zemlje, sve tajne materije, u njegovoj sobi više nisu bile tajne. „Vidiš“, rekao je, „ožiljak na celu žabe gde nije bilo ni...“

I kuća je bila jedna tajna. Sve se događalo u bljesku svestnosti: pipanje dečakovih slepih ruku duž zidova hodnika bilo je kretnjanje svetlosti, mada je poslednja sveća zasjenjena stepenicama i zadnjim zracima svetla u podnožju vrata, iznenada nestala. Dečak Nant nije bio sam; čuo je kako haljina šuti, kako neka ruka iznad njegove glave grebe boju sa zidova. „Čija je ruka?“, rekao je tih. Onda je u strahu sleteo niz tamne stepenice i povikao glasnije: „Nikada mi nemoj odgovoriti!“. „Twoja ruka“, rekla je tama, i Nant se zaustavio.

ISPRAVKA

Omaškom, u prošlom broju „Književnih novina“ pogrešno je otštampano ime pisca pričevi „Igra i sjenke“. Autor je BRANKO PRNJAT.

Nova knjiga pisca »Kon-Tiki«

Tor Hejerdal, proslavljeni autor putopisa „Kon-Tiki“, koji je preveden na 46 jezika, izdao je nedavno novu knjigu, pod ne manje egzotičnim naslovom „Aku-Aku“. Svojim putovanjem na splavu preko Tihog Oceansa, od južnoameričke obale pa do Koralskih Ostrva nekoliko hiljada kilometara dalje u oceanu, on je želio da dokaže da su današnji stanovnici ovih ostrva, potomci ljudi koji su na drvenim splavovima došli sa južnoameričkih obala. Hejerdal je nastavio sa svojim etnološkim istraživanjima, da bi prikupio nove dokaze za svoju teoriju. Ta svoja istraživanja, uglavnom na Uskršnjim Ostrvima, opisao je u svojoj novoj knjizi. Uskršnja Ostrva sada naseljavaju malo broj urodenika, koji su, prema Hejerdalu, direktni potomci dugouih luka koji su došli ovamo sa obala Čilea. Hejerdal je svojim dugim boravkom na ovom ostrvu stekao poverenje urodenika i od njih saznao mnoge tajne koje su se pre-

nosile sa kolena na koleno. On ih je kasnije nagovorio da mu otvore podzemne pećine, za čije postojanje do sada niko nije znao. Uzale u ove pećine znalo je samo nekoliko najstarijih ljudi na ostrvu. Ono što je Hejerdal video u njima pretstavlja ogroman materijalni dokaz za njegovu teoriju o poreklu ovih urodenika. Skulpture, oruda pa čak čitavi domovi su u njima prethodno postojali.

Smrt je bila prepora za doktora, a za večnost je trebalo premnogo vremena. Ja sam bio taj dečak u snu, i stajao sam potpuno miran, znao sam da sam sâm, znao sam da je taj glas moj i da tama nije smrt sunca, već tamna svetlost koju odbijaju zidovi hodnika bez prozora. Ispružio sam ruku i ona se pretvorila u drvo. Rano tega jutra, pred svetlošću lampe, doktor je napravio novu kiselinu i mešao je kisikom; video je kako dobija boju i kako zatim usled promene toplove postaje kao voda. Bila je to najjača kiselina, ali je kroz njegove prste prolazila slatka kao sirup i nije pekla. Pažljivo, bešumno, podigao je posudu i otvorio vrata kavezu. Sipao je kiselinu u sud, a mačkoglavu biće je došlo da piće. Ja sam bio taj mačecu glava u snu. Popio sam kiselinu i zaspao; probudio sam se u smrti, ali sam zaboravio san, i kretao sam se kao neko drugi, ali u liku dečaka koji se bojao tame. Žurio sam kao krtica od svetla do svetla, a moja ruka više nije bila drvo. U jednom slepom trenutku bio sam krtica sa rukom deteta i kopao sam gore, dole, ne znam gde, po veličkoj zemlji. Znao sam da sanjam, ali sam se odjednom probudio u stvarnoj tami u hodnicima kuće. Nije bilo nikoga da mi počake put; doktor, stranac u belom mantilu, koji je u svojoj ptičjoj kuli stvarao novu logiku, bio mi je jedini prijatelj. Nant je potročao prema doktorovoj kuli. Uz spiralne stepenice i slomljene merdevine, čitajući užetu tablu na kojoj je pisalo „Za London i Sunce“, on se peo kao ja, ja kao on. Bili smo dva brata koja se penju.

Ključ je bio visio na lancu zakačenom za prsten oko mog struka. Otvarami vrata našao sam doktora kao što sam ga uvek nalazio, kako bulji kroz zidove staklenog kavezeta. Nasmejao se, ali nije obratio pažnju na mene koji sam čeznuo stotinu sekundi za njegovim osmehom i njegovim belim mantilom. „Dao sam mu moju kiselinu i ono je umrl“, rekao je doktor. „Posle deset minuta mrtva kokoška se uspravila; trijala se o staklo kao mačka i ja sam video njenu mačecu glavu. To je bila smrt od deset minuta.“

Naišla je oluja crnoga tela, sa juga, i donela kišu i dvanaest vetrova da otrazi brdske ptice sa lica neba, naišla je oluja, crni čovek, kao sa dva mora, rible kamenje, grmljavina, noćni šljunak, kao mučnina, kao posteljica posle rođenja iz utrobe vremena; lud kao magla, kao antikrist iz morskog plemena, ili iz krsta od pare. Što je kiselina postajala jača, i bura koja se umnožavala i boja ljunje i zdravi i prokleti, s rukama od stena svi su naišli, penjući se.

To je bio spoljni svet.

A senke u kući, paučinaste i davolske, s ptičjim kljunovima, pokretne senke što su u svakoj ruci imale ženu, te senke nisu imale teia. Zapenušeni konji iz spoljnog mora peli su se kao lasice po bregovima. Kost konjske glave, bik i crni čovek što su se dizali i zemljane slike i držali Nanta i doktora, to je bio unutrašnji svet. Tu gde je kiselina postajala jača, to je bio unutrašnji svet, a smrt u kiselini dodavala je deset dana mrtvom vremenom.

Doktor me još uvek nije video. Ja koji sam u snu bio doktor, strani logičar i tvorac ptica, zauzet jačanjem kiseline i tražanjem za zaboravom, podigao sam sud svojim usnama kad je naišla oluja. Zagrimelo je kada sam pio. On je pao a munja je sevnuo ispred prozora.

„U kuli leži mrtvac“, rekao je neka žena prijateljici, dok su stajale pred vratima centralne sale.

„U kuli leži mrtvac“, rekli su odjeci iz ugla i njihovi glasovi podigli su se kroz kuću. Iznenada, sala se prepuni i ljudi iz kuće su počeli da ispituju jedan drugog kako se zove novi mrtvac. Jedan hodnik je vodio u kulu desetodnevne smrti, tamo je igrala sama žena sa rukama nekog muškarca na ramenima. Uskoro su joj se pridružile device, gole do struka, one su se kretale kao da igraju; igrale su četiri koraka od vrata. U dugačkoj sali igrale su u slavu mrtvaca. To je bila igra nekretanja, igra slepih i polumrtvih, igra negiranja smrti, igra dece, ozbiljnih devojaka golih do struka, igra onih što sanju; onih što idu otvoreni očiju i golih uživalaca droga koji se kreću u snu. Doktor je bio mrtav pod mojim nogama. Kleknuo sam da mu izbrojim rebara, da podignem njegovu vilicu, da uzmem sud sa kiselinom iz njegovih ruku. Ali se mrtva ruka ukocila.

Jedan glas je rekao iz mojih ledja: „Otvori ruku“. Krenuo sam da poslušam glas, ali je jedan tiši glas rekao u moje uho: „Pusti da se ruka ukoci“. „Udarci drugi glas“. „Udarci prvi glas“. Udario sam obe glase pesnicama i Nantova glava se pretvorila u drvo.

U podne se oluja razbesnela, ceo posle podne je tresla kulu i skidala crepove sa krova; došla je sa mora i zemlje, sa morskog dna i iz šumskog korenja. Čuo sam samo glas grmljavine koji je utopio glasove dva udarena glasa; video sam munju kako se penje uz brdo, kao blistavi trozubiti čovek koji me zaslepije kroz prozore kule. Još uvek su igrali sve do ranog jutra, dok je bura besnala; još uvek su devojke gole do struka igrale pred vratima. Ovo je bila igra slavljenja smrti u unutrašnjem svetu.

Čuo sam kako jedan glas kaže kroz grmljavinu: „Mrtvi će biti pokopani. Ovo nije bila večna smrt, već smrt dana; ovo je bio san bez srca. Mi pokopavamo mrtvace“, rekao je glas što ga je čulo moje srce. Oluja je uz vetrar odmeravala daljinu glasa, ali je uspavanka u kiši pustila da se dva glasa koja su se borila pored mene, potse na kiselini i ruku. Podigao sam njegovu ruku, ispravio prste i prineo sud usnama. Dok me je staklo peklo neko je zakucao na vrata i ljudi iz kuće su povikali. Oni što su tražili telo novoga mrtvaca petljali su oko vrata. Moje dečačko srce je pucalo. Brzo sam pogledao prema stolu gde je na tanjuru ležao limun. Probušio sam koru i sok sipao u kiselini. Do mene je onda stigla burav tamljina i lupanje, šarke na vratima kule su se polomile. Pronašli su mrtvaca. Borio sam se među ramenima stranaca koji su ulazili i ostavljajući ih pljačkanju strčao sam dole u poziciju kroz hodnik držeći limun na grudima.

Nant i ja smo bili braća u ovom divljem svetu, daleko od graničnih sela, od mora koja drži Englesku u svojim rukama, od visokih kula i nepojedenih grobova ispod njih. Kasno jednoglavlj, dvonogi, trčali smo kroz prolaze i hodnike, ne videći senke, ne čujući nijednu od gadnina intimnosti kuće. U sobama nije bilo gospodstvi. Tražili smo davalu po uglovima, ali oni za nas više nisu imali tajni. Tako smo trčali napred bojeći se svojih koraka, radujući se udaranju krvi, jer smrt je bila na našim grudima opori plod, okrugli žuti tumor koji se pripajao uz kožu. Nant je bio usamiljen trkač kroz kuću; ja sam ga napustio, ostavljajući polubol i polustrah, pošao sam svojim putem, putem sveta što se lomilo preko Katmerskog brega i Crne doline. A on se na svom putu pao sam kamenim stepenicama do poslednje kule. Stavio je usne na njene obuze i dođirnuo njenu bradavicu. Kada je ona njega dodirnula, oluja je prestala.

Presekao je na pola limun, makazama što su na konopcu visile sa njene suknje.

Oluja je naišla dok su pili.

To je smrt dolazila u unutrašnji svet.

(Prevela Branka PETROVIĆ)

nosiće sa kolena na koleno. On ih je kasnije nagovorio da mu otvore podzemne pećine, za čije postojanje do sada niko nije znao. Uzale u ove pećine znalo je samo nekoliko najstarijih ljudi na ostrvu. Ono što je Hejerdal video u njima pretstavlja ogroman materijalni dokaz za njegovu teoriju o poreklu ovih urodenika. Skulpture, oruda pa čak čitavi domovi su u njima prethodno postojali.

OD 16 JUNA „KNJIŽEVNE NOVINE“ DOBJIJAJU NOVI BROJ TEKUĆEG RACUNA:

101-707-3-208.

MOLIMO NAŠE REVIZORE I PRETPLATNIKE DA NA TO OBRATE PAŽNU.

PANORAMA

Milan Bogdanović dobitnik nagrade za životno delo

Ovogodišnju nagradu za životno delo dobio je književni i pozorišni kritičar Milan Bogdanović. To je, koliko je poznato, prvi put da takvo visoko i značajno priznanje iskazuje jednom našem književnom kritičaru, pa prema tome i kritičari kao književnom rodu.

Kritičarska delatnost i reč Milana Bogdanovića oseća se i traje u našoj književnosti već blizu četiri decenije: to je delatnost i reč društveno i literarno progresivna, iz koje je, slagali se mi s njim ili ne, uvek bio jedan odred umetnički stav i shvatnje. Zalažući se u svoje vreme za novo i moderno u literaturi, Milan Bogdanović se nije ustručavao da svoja gledišta izmeni i dopuni — onda kad je literatura lutala i zabavala na stranputicama proizvoljnog i besciljnog eksperimentisanja i nadzadne društvene akcije.

Kritičarsko delo Milana Bogdanovića nije veliko, ali u njemu postoje fragmenti izuzetne i trajne vrednosti. Tu prvenstveno mislimo na njegova kritike i eseje o Miroslavu Krleži, Tinu Ujeviću, o realizmu „Gorskog vijenca“, o romanima Ivana Andrića, kao i na neke pozorišne kritike i polemičke tekstove.

Lucidan duh, izvanredno pronicljiv opservator, objektivan i odmeren u formulisanju sudova i zaključaka, dobar stilist, polemičar i govornik, — Milan Bogdanović je, uza sve ono s čime se kad je reč o njemu ne

bismo mogli saglasiti, krupna književnost u pojavu u našoj književnosti. Smatramo da nije preterano ako kazemo da je njegova kritička reč i danas našoj literaturi potrebna i neophodna...

poema u njemu se nalazi i nedovoljno prozno delo „Mali čovek, njege avanture i opaske“, pisano između 1833 i 1835 godine.

Bernar Biće dekorise frižider

Poznata američka kompanija „General motors“, koja proizvodi i frižider, obratila se ovih dana preko svog posrednika u Evropi poznatim francuskim slikarima Bernarom Bićem, Zaku Koktou, Antonu Klaveu i drugima da svaki od njih dekorira jedan frižider. Ovi frižideri bili su izloženi na prekooceanskom brodu „Liberte“ i u Njujorškom muzeju moderne umetnosti, a zatim prodati na licitaciji. Sav novac koji bi se dobio od prodaje frižidera poslužio bi za pomaganje siromašnih umetnika. U koliko ova „onceracija“ uspe, dekoracije poznatih slikara reproducovane bi se na svim modelima frižidera koje izrađuje kompanija „General motors“.

Priznanje osnivaču kubizma

Povodom 76. rođendana Žorža Brača, jednog od osnivača kubizma u slikarstvu, Umetnička akademija u Rimu odala je veliko priznanje ovom umetniku dodelivši mu nagradu u iznosu od dvadeset miliona lira. „Večeras“ sam zbrunjen i iznenaden — rekao je Brak je bio o tome obavesten. — Radujem se, međutim, što je to spontana odluka Akademije, a ne rezultat kompromisa nekog žirija.

IZLOŽBA

SLAVOLJUBA BOGOJEVIĆA

U prostorijama Ateljea 212 otvorena je nedavno izložba poznatog beogradskog slikara Slavoljuba Bogojevića.

Slike su radene grafitom i bronzem. Izložba će biti otvorena još nedelju.

KNJIŽEVNE NOVINE</b